

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Andraspråkselevens inställning till sina språk i relation till modersmålets status

Jenny Svensson

Integrerat examensarbete på lärarprogrammet, 10 poäng
Svenska som andraspråk, fördjupningskurs 1, 41-60 poäng
Vårterminen 2007
Handledare: Lilian Nygren-Junkin

Sammandrag

Undersökningen som presenteras i denna uppsats har genomförts i syfte att utröna vilken status elever med ett annat modersmål än svenska upplever att deras modersmål har, samt om denna upplevda status har något samband med elevens inställning till det egna modersmålet och till svenskan. En enkätundersökning med 110 elever samt fyra kvalitativa intervjuer ligger till grund för de resultat som presenteras.

Undersökningen visar att elevernas upplevelse av modersmålets status är högst varierande. Det finns ett tydligt samband mellan upplevelsen av modersmålets status och elevens inställning till modersmålet. De elever som anser att deras modersmål har hög status har generellt en mer positiv inställning till sitt modersmål än de elever som upplever att det har låg status. Undersökningen visade inte på något signifikant samband mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan. Detta kan eventuellt bero på den dåliga spridningen på svaren då samtliga elever hade en mycket positiv inställning till svenskan.

Undersökningen visar också att det sätt på vilket lärarna förhåller sig till elevens modersmål har ett samband med elevens upplevelse av modersmålets status. De elever som upplever att lärarna är medvetna om deras kunskaper i modersmålet och ser dessa som en tillgång som bör utvecklas har generellt en bättre inställning till både modersmålet och svenskan än de elever som inte upplever detsamma.

Nyckelord: modersmål, andraspråk, status

Innehåll

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Forskningsöversikt.....	3
3.1. Begrepp	3
3.2. Motivation ur ett sociokulturellt perspektiv	4
3.3. Språk ur ett sociokulturellt perspektiv	5
3.4. Modersmålsundervisningens status i skola och styrdokument.....	6
3.5. Andraspråkelevs skolframgång	7
3.6. Andraspråkelevs identitetsutveckling.....	7
3.7. Andraspråkelevs inställning till sina språk	8
4. Metod	10
4.1. Enkätundersökningen	10
4.2. Intervjuerna	11
4.3. Reliabilitet och validitet.....	12
5. Resultat	14
5.1 Enkätundersökningen	14
5.1.1. Vilken status anser eleverna att deras modersmål har?	14
5.1.2. Vilka attityder möter eleverna gentemot sitt modersmål?... ..	15
5.1.3. Värderas modersmålet lika i skola och samhälle?.....	16
5.1.4. Vilken inställning har eleverna till sitt eget modersmål?	18
5.1.5. Vilken inställning har eleverna till svenskan?.....	21
5.1.6. Hur agerar lärarna i förhållande till elevernas modersmål? ..	23
5.1.8. Inställning till modersmål och andraspråk – en jämförelse. ..	26
5.1.9. Övriga faktorer.....	28
5.2. Intervjuer.....	31
5.2.1. Yasmine	31
5.2.2. Nadia.....	32

5.2.3. Filipe	33
5.2.4. Robert.....	34
6. Sammanfattning och diskussion	35
Litteraturlista.....	40

Bilaga 1	Elevenkät
Bilaga 2	Korrelationstest
Bilaga 3	Tau-test
Bilaga 4	Anova-test
Bilaga 5	Diagram
Bilaga 6	T-test
Bilaga 7	Intervjuguide

1. Inledning

Under våren 2006 rasade en hätsk debatt om språk och skola på DN:s kultursidor. Den startade efter en tv-sänd skoldebatt då Ebba Witt-Brattström, professor i litteraturvetenskap, uttalade sig om hur "regeringen signalerar till våra nya svenskar att det räcker om de lär sig lite lagom blattesvenska så att de kan slå upp ett stånd och sälja bananer i Rosengård." I en artikel i DN några veckor senare förtydligar hon sin åsikt. Hon menar att (den dåvarande) regeringen, genom att satsa på modersmålsundervisning istället för på en förstärkt svenskundervisning, intar en rasistisk hållning som kan tolkas som att de inte vill att de nya svenskarna ska kunna konkurrera med "svensksvenska" ungdomar på arbetsmarknaden (DN 060419).

Knappt ett år senare blossar språkdebatten återigen upp i media. Även den här gången ställs svenskan och andra modersmål mot varandra. Två folkpartistiska politiker i Malmö vill stärka elevernas svenska genom att förbjuda alla andra modersmål på lektionstid, undantaget lektionerna i främmande språk (DN 070102). Ungefär samtidigt drar skolledningen för en skola i Landskrona samma idé ännu längre. Deras elever får fortsättningsvis bara tala svenska i skolan, både på lektioner och raster. Detta "för att personalen på skolan ska kunna stävja och förhindra överträdelser av ordningsreglerna", skriver rektor på skolans hemsida (DN 070125). Efter stark kritik går skolan ut med en reviderad regel. Eleverna bör inte tala sina modersmål men förbjuds inte att göra det på rasterna, så länge ingen annan utesluts från samtalet (ibid.). Att tala modersmålet är alltså något de kan syssla med i smyg, när ingen annan hör. Samtidigt anställs två vakter från brottsförebyggande rådet på skolan (ibid.).

Som lärarstudent med kunskap om och viss inblick i andraspråkelevs situation ter sig inlägg som dessa oerhört absurda. Det finns inget motsatsförhållande mellan språk. Att andraspråkelever utvecklar sitt modersmål innebär inte att de blir sämre på svenska. Tvärtom pekar all forskning på att ett välutvecklat modersmål är mycket gynnsamt för en elevs allmänna kunskapsinhämtande och fortsatta språkinläring (av svenska såväl som av andra språk) och dessutom avgörande för en stabil identitetsbildning samt för kontakten med föräldrarna och deras kulturella bakgrund (Hyltenstam 1996:99). Forskare världen över är alltså överens om att det bästa för att utveckla

en trygg identitet och nå skolframgångar är att utveckla både modersmålet och andraspråket.

Irrationella förslag från okunniga människor skulle lätt kunna ignoreras om det inte vore för den genomslagskraft de får hos allmänheten då de presenteras i media av politiker och forskare (må vara att de, som Witt-Brattström, forskar inom helt andra fält än det de uttalar sig om). Den fråga jag framförallt ställer mig, varje gång åsikter och förslag som de ovan beskrivna presenteras i pressen, är hur dessa påverkar våra andraspråkelever. Kan de tolkas på något annat sätt än att elevernas kunskaper i modersmålet utgör ett problem? Ett problem som på sina håll inte bara är språkligt utan dessutom ordningsmässigt. Och vad händer med elevers lust att lära det skolan har att erbjuda då de kunskaper de själva besitter inte uppskattas, eller ens accepteras, i skolans värld? Vilken betydelse har egentligen omgivningens inställning till en elevs modersmål för elevens egen inställning till sina språk?

Dessa är de funderingar som resulterat i undersökningen som presenteras i den uppsats som du just nu håller i handen.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta forskningsarbete är att undersöka vilken status elever på en gymnasieskola i Göteborg upplever att deras modersmål har, samt om denna upplevda status har något samband med elevernas inställning till det egna modersmålet och till andraspråket svenska.

Jag kommer också att undersöka huruvida eleverna anser att de attityder deras modersmål möter i skolan stämmer överens med de attityder som finns i samhället som helhet.

Vidare kommer jag att undersöka om de signaler lärarna sänder genom sitt förhållningsätt till elevernas modersmål har något samband med elevernas uppfattning av vilken status deras modersmål har.

Mina forskningsfrågor kan grupperas i fyra block:

Vilken status upplever eleverna att deras modersmål har?

Anser ungdomarna att de värderingar som finns i skolan speglar de värderingar som finns i samhället som helhet när det gäller deras modersmål?

Vilken inställning har eleverna till sitt eget modersmål?

Finns det något samband mellan den status eleverna upplever att deras modersmål har och deras inställning till det egna modersmålet?

Vilken inställning har eleverna till svenskan?

Finns det något samband mellan den status eleverna upplever att deras modersmål har och deras inställning till svenskan?

Hur agerar lärarna i förhållande till elevernas modersmål?

Finns det något samband mellan det sätt lärarna agerar i förhållande till elevernas modersmål och elevernas upplevelse av modersmålets status?

Finns det några andra faktorer som har betydelse i dessa aspekter (såsom kön, modersmål, vistelsetid, modersmålsundervisning, typ av svenskundervisning och gymnasieprogram)?

3. Forskningsöversikt

Denna uppsats bygger på uppfattningen att det absolut mest gynnsamma för flerspråkiga elever är att utveckla både sitt/sina modersmål och sitt andraspråk. Både svensk och internationell forskning har visat att ett väl utvecklat modersmål är av stor betydelse för all språklig och kognitiv utveckling. Det är dessutom avgörande för en stabil och positiv identitetsutveckling. Samtidigt är goda kunskaper i svenska avgörande för elevens möjligheter att delta i samhällslivet.

Uppsatsen utgår ifrån den sociokulturella synen på lärande, motivation och språk. Detta innebär att lärande ses som något som sker i möten mellan individer och att motivation uppstår då individen känner sig accepterad i en grupp. Språket ses som ett sociokulturellt fenomen som bland annat skapar och upprätthåller maktrelationer.

3.1. Begrepp

Jag är i denna uppsats intresserad av att använda olika begrepp på det sätt som allmänheten uppfattar dem och har därför använt mig av den internetbaserade encyklopedin Wikipedia för att definiera några av dem. **Modersmål** eller **förstaspråk** är det språk som en person först lär sig att tala. En person kan ha flera modersmål om hon/han lärt sig flera språk samtidigt, till exempel genom att ha föräldrar som talar olika språk (Wikipedia). Skolämnet modersmål kallades tidigare **hemspråk**.

De språk en individ lär sig efter det att modersmålet har etablerats klassificeras som **andraspråk** eller **främmande språk**. Ett andraspråk lärs in i den miljö där språket talas, vilket ett främmande språk inte gör.

Främmande språk kallas ibland även **skolspråk** (Wikipedia).

Med **status** avses i denna uppsats vad som ofta brukar benämnas social status (Wikipedia). Ett språks status handlar om vilken ställning språket har, d.v.s. hur det värderas av omgivningen.

Att ett samband mellan två eller flera variabler är **statistiskt signifikant** eller **statistisk säkerställt** innebär att man genom ett statistiskt test kunnat göra sannolikt att det inte beror på slumpfaktorer. Inom samhällsvetenskaperna räknas ett samband som säkerställt då signifikanstestet ger oss ett värde på högst 0,05. Detta innebär att det med minst 95% säkerhet går att säga att sambandet är reellt (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen 2003). I bilagorna till denna uppsats anges det exakta signifikansvärdet för alla samband.

Att det finns en **positiv korrelation**, eller ett positivt samband, mellan två variabler innebär att en ökning i den ena variabeln ger en ökning också i den andra. En **negativ korrelation** betyder att en ökning i den ena variabeln ger en minskning i den andra (Djurfeldt m.fl. 2003).

3.2. Motivation ur ett sociokulturellt perspektiv

Motivation och engagemang är avgörande för att lärande ska äga rum. Denna uppsats bygger på den sociokulturella teorins syn på motivation som något som uppkommer genom samhällets förväntningar och som utvecklas i en gynnsam läromiljö.

Inom den sociokulturella teorin betonar man att motivationen finns inbyggd i omgivningens förväntningar på barn och unga (Dysthe 2001:38). Det som ska läras in måste av den lärande ses som meningsfullt. Att lärandet ses som viktigt och värdefullt i de grupper där eleven ingår påverkar i stor utsträckning elevens upplevelse av meningsfullhet. Dysthe (2001:39) påpekar att det därför är av största vikt att man på skolan lyckas skapa en kultur där lärandet värdesätts av alla, elever som lärare. Även de grupper eleven ingår i utanför skolan påverkar elevens motivation att lära. Dysthe menar att elever uppfattar lärandet som meningsfullt, och därigenom motiverande, i samma utsträckning som de upplever att de olika platser där de verkar hänger samman.

En bra läromiljö är också avgörande för motivationen. Man måste i skolan skapa miljöer som kan forma elevens identitet i en positiv riktning, där eleven känner sig accepterad och uppskattad ”både som någon som *kan* något och som någon som *kan betyda något* för andra” (Dysthe, 2001:38). Om man vill att eleven ska intressera sig för vad skolan har att erbjuda, måste skolan intressera sig för elevens bakgrund,

erfarenheter och tillgångar.

3.3. Språk ur ett sociokulturellt perspektiv

Runfors & Sjögren (1996) diskuterar i antologin "En 'bra' svenska?" kring begreppen språk, kultur och makt. De menar att tvåspråkighet, som sedan införandet av modersmålsundervisningen på 1970-talet varit skolans officiella mål för elever med ett annat modersmål än svenska, fått mycket liten uppmärksamhet i de diskussioner som förts kring utbildning av andraspråkselever inom skolvärden, i massmedia och i politiska kretsar. I stället har fokus i flertalet av dessa diskussioner legat på elevers bristfälliga kunskaper i svenska samt på vikten av att behärska en "bra" svenska för att lyckas i skola och yrkesliv (1996:7).

Språk ses i dessa diskussioner ofta som en teknisk färdighet som kan läras in genom tillräcklig ansträngning. Runfors & Sjögren presenterar istället en syn på språk som ett samhällsfenomen som bygger på maktrelationer och andra sociala och kulturella erfarenheter (1996:10). Språket kan ur detta perspektiv ses som ett medel för en grupp att skilja sig från andra grupper. Sjögren menar att det inte är bristfälliga kunskaper i svenska som leder till flerspråkiga elevers utanförskap och misslyckanden, utan att brister i språket snarare bör ses som ett tecken på utanförskap och maktlöshet och som dessa ungdomars enda sätt att protestera mot majoritetssamhället (1996:35).

Ogbu (1978) har studerat hur minoriteternas barn lyckas i skolan. Han har visat att den historiska och politiska maktrelationen mellan minoriteten och majoriteten i hög grad påverkar minoritetens motivation att lära. Ogbu menar att vissa minoritetsgruppers skolmisslyckanden kan ses som ett kulturellt mönster utvecklat som en reaktion på upplevd underordning. Vid ett seminarium i Stockholm år 1996 förklarade han också, enligt Sjögren (1996:35), hur svarta som lyckas i skolsystemet i USA ses som förrädare, då detta system upplevs som de vitas system.

Haglund (2004:361) verkar vara inne på samma linje. Hon skriver att identitetskonstruktionen hos minoriteter som inte känner sig accepterade av den sociala omgivningen ofta baseras på ett behov av att markera distans till denna. Hon menar (2004:363) att identiteter skapas och förändras genom språkliga samspel och att en individs språkbruk är mycket nära knutet till hennes/hans identitet.

Konsekvensen av att minoritetselever inte blir accepterade i skolan kan alltså, enligt dessa teorier, bli att de utvecklar en identitet och ett språk som bygger på en önskan att ta avstånd från majoriteten.

3.4. Modersmålsundervisningens status i skola och styrdokument

I och med hemspråksreformen som trädde i kraft den 1 juli 1977 blev kommunerna skyldiga att ordna modersmålsundervisning och studiehandledning för de elever som behövde och önskade det samt att, genom direkta kontakter med föräldrarna, informera om möjligheten att delta i modersmålsundervisning och om dess betydelse för flerspråkiga barn (Hyltenstam & Toumela 1996:46). Enligt hemspråksreformen skulle modersmålsundervisningen ersätta undervisning i andra ämnen och vara likställd med denna. Den skulle också ske på samma skola som övrig undervisning och under ordinarie skoltid (Hyltenstam & Toumela 1996:49).

I Lgr 80 förekommer modersmål som ett eget ämne för första gången i ett styrdokument. Syftet med undervisningen är enligt denna läroplan att eleverna ”skall kunna utveckla tvåspråkighet som gör det möjligt för dem att känna sig hemma i två kulturer” samt att främja elevens ”känslomässiga, språkliga och intellektuella utveckling” och ”möjligheter att leva sig in i och känna samhörighet med föräldrarnas/vårdnadshavarnas kulturella bakgrund” (Lgr 80: 56). Hyltenstam (1996:50) skriver att eleverna enligt reformen helst skulle få sin läs- och skrivundervisning på modersmålet samt att man i samhällsorienterande ämnen skulle använda sig av litteratur och musik på elevernas modersmål.

År 1991 gjordes stora besparingar inom modersmålsundervisningen. Det kom nya direktiv som upphävde kommunernas skyldighet att anordna modersmålsundervisning om det i kommunen fanns färre än fem elever ur en språkgrupp som önskade delta i undervisningen (Hyltenstam 1996:47) eller då ingen lämplig lärare fanns att tillgå. I och med dessa förändringar blev det också praxis att lägga modersmålsundervisningen efter ordinarie skoltid och tillåtet att bedriva den i skolor eller andra lokaler utanför elevens skola.

Paechter (1998) menar att det inte går att undvika att det uppstår en mängd hierarkier i skolan. Vissa ämnen är inte nödvändiga utan valbara och dessa får normalt mindre tid och utrymme än andra. Det är naturligt att elever uppfattar dessa ämnen som mindre viktiga. Redan små barn uppfattar samhällets syn på vilka språk som har status och är värdefulla att kunna (Sjögren, 1996:32).

I den svenska förskolan och skolan är det endast den svenska litteraciteten som ses som värdefull, menar Axelsson & Bunar (2006:25). Man har inte gett modersmålet något utrymme i skolan och därigenom misslyckats med att se till andraspråkelevnas totala

språkutveckling och behov (Axelsson & Bunar 2006:22).

3.5. Andraspråkelevens skolframgång

Hill presenterade år 1996 en studie grundad på kvalitativa intervjuer med 42 flerspråkiga gymnasieungdomar som vuxit upp i "invandrartäta" områden i Göteborg. Samtliga ungdomar hade som barn gått på förskolor där de fått modersmålsträning. Hill delade in ungdomarna i tre grupper beroende på hur länge de sedan fortsatt att delta i modersmålsundervisningen. Gruppen utan avbrott hade följt modersmålsundervisningen kontinuerligt genom hela grundskolan. Gruppen sena avbrott hade deltagit i undervisningen till åtminstone mitten av mellanstadiet och gruppen tidiga avbrott hade avbrutit undervisningen innan mitten av mellanstadiet. Hill visade att ju längre eleverna studerat sitt modersmål, desto högre betyg fick de. Eleverna i gruppen utan avbrott hade ett medelbetyg som låg markant över medelbetyget för eleverna i gruppen tidiga avbrott, men också över medelbetyget för eleverna i gruppen sena avbrott. Eleverna i gruppen sena avbrott hade i sin tur ett medelbetyg som låg över medelbetyget för elever med svenska som modersmål (Hill 1996:51ff). Eleverna hade också en mer positiv inställning till både modersmålsundervisning och tvåspråkighet ju längre de deltagit i modersmålsundervisningen (Hill 1996:58).

Hill har fått kritik för att hennes studie bygger på ett, i sammanhanget, mycket litet antal elever. Hennes resultat styrks dock av en undersökning genomförd av Thomas och Collier. Deras undersökning av 42000 andraspråks elever ledde till samma slutsatser som Hills studie.

Bunar beskriver i en artikel i DN (060517) en intressant undersökning som genomfördes i fem gymnasieskolor i Malmö förra året. Undersökningen visar hur elever som fick handledning på sina respektive modersmål fick bättre betyg. Det mest intressanta är att själva ämnesundervisningen inte skedde så mycket på modersmålet, utan att det var den positiva uppmärksamhet eleverna fick som ledde till bättre studieresultat (DN 060517).

3.6. Andraspråkelevens identitetsutveckling

Haglund (2004) genomförde under läsåret 1998-99 fallstudier av nio elever med annat modersmål än svenska i en sjätteklass. De data som

samlades in via observationer, samtal och intervjuer visade att andra språk än svenska och engelska endast förekom på skolan vid några enstaka tillfällen under det aktuella läsåret (Haglund 2004:366). Vid dessa tillfällen användes språken då läraren inte var närvarande, eller strax innan eller efter en lektion. Eleverna talade också mycket snabbt eller viskade vid de få tillfällen de använde sina modersmål (ibid.). Haglund påpekar att detta är ett utslag av att de vet vilka språk som har legitimitet i skolan och konstaterar att eleverna lärt sig att de "ickesvenska" erfarenheter de har med sig inte har något värde i skolan (Haglund 2004:368).

Hon menar också att skolans betoning på det svenska språket och den svenska referensramen gör att även elever med ett annat modersmål ser svenskan som det enda rätta och naturliga i skolan (Haglund 2004:367). Flertalet av de elever Haglund intervjuat tycker att det är självklart att de inte får prata sina modersmål på lektionerna. Eleverna är överens om att det varken finns tid eller intresse för att prata om andra språk eller kulturer i skolan. Många tycker att det skulle vara pinsamt att prata något annat språk än svenska och engelska och försöker anpassa sig till den svenska normen. De tar i skolan avstånd från sin bakgrundskultur till förmån för det svenska. Ett fåtal elever väljer dock att istället utveckla alternativa identiteter, i motsatsförhållande till det svenska (Haglund 2004:368ff).

3.7. Andraspråkselevs inställning till sina språk

Sahaf (1994) har i ett avhandlingsarbete i pedagogik vid Linköpings universitet undersökt vilka sociala, psykologiska, pedagogiska, språkliga och kulturella faktorer som påverkar andraspråkselevs önskan att bevara och utveckla sitt modersmål och sin kulturella identitet. Han baserar sin studie huvudsakligen på observationer, tester och intervjuer av 20 iranska gymnasieelever, samt på intervjuer av 35 modersmållärare. Undersökningen genomfördes under åren 1990-92.

Enligt Sahafs (1994:132ff) studie är det faktorer på sociokulturell makronivå som har störst inflytande på eleverna. Statens förhållningssätt samt värderingar inom den egna kulturen var två faktorer som (vid den här tidpunkten) hade en genomgående positiv inverkan på eleverna syn på sitt modersmål och sin bakgrundskultur (Sahaf 1994:134). Eleverna ser det som att staten erkänner värdet av deras språk genom att stödja modersmålsundervisning i språket. Önskan att vara delaktig i familjen och minoritetsgruppen var också ett starkt motiv för bevarandet av modersmålet och bakgrundskulturen.

Negativ inverkan på eleverna hade den bild av modersmålet som framkom i massmedia under de aktuella åren (Sahaf 1994:135). Eleverna uppfattade massmedias bild som en avspegling av majoritetssamhällets uppfattning om modersmålsundervisning, vilket ledde till att de blev osäkra på värdet av att bevara och utveckla sitt modersmål. Några faktorer som eleverna nämnde var nedskärningarna av resurserna för modersmålsundervisning, schemaläggningen efter skoldagen och modersmålets status i samhället (Sahaf 1994:135).

Den stora majoriteten av de faktorer som Sahaf (1994:136ff) funnit inverkar på eleverna, på andra nivåer än den sociokulturella makronivån, har antingen en genomgående negativ inverkan på elevernas önskan att bevara sitt modersmål, eller har gått från att ha en i huvudsak positiv inverkan under elevernas första år på gymnasiet till att ha en i huvudsak negativ inverkan under det sista året. På dessa nivåer återfinns faktorer som skolans planering vad gäller modersmålsundervisning, värdet av att förstå svenska och svensk kultur samt elevens egna attityder till modersmålet och motivation för att bevara det.

Enligt Sahaf (1994:218) kan de faktorer som påverkar andraspråks elevernas syn på sina språk sammantaget leda till tre olika förhållningssätt hos eleven i fråga (termer översatta i Hyltenstam & Toumela 1996). **Totalt avståndstagande** innebär att individen tar avstånd från båda kulturerna. Detta leder till identitets- och personlighetsproblem, som bristande självförtroende och rotlöshet, samt ofta till en i förtid avbruten skolgång. Språket, både modersmålet och svenskan, hos dessa individer är ofta begränsat till vardagskommunikationen.

Partiellt avståndstagande betyder att individen tar avstånd från den ena kulturen. Detta förhållningssätt leder till instabilitet och identitetsproblem, dock inte till samma frekvens av avbruten skolgång som i föregående grupp. Det typiska är att individer i denna grupp behärskar svenska bättre än modersmålet.

Det sista förhållningssättet, **acceptans**, kännetecknas av jämvikt och samverkan. Individerna i denna grupp har, som förväntat, betydligt mindre problem än individerna i de andra två grupperna. De betraktar sig som iranska invandrare i Sverige och är angelägna om att behärska både modersmålet och svenskan.

Elever som inte känner sig accepterade av omgivningen väljer alltså, enligt denna teori, ofta att ta avstånd från antingen en av eller båda sina kulturer. Konsekvensen blir identitetsproblem, ett bristfälligt språk och ökad frekvens av avbruten skolgång.

Modersmåslärarna i Sahafs undersökning anger bl.a. olämplig schemaläggning, ett för litet antal veckotimmar och att modersmålet jämfört med andra ämnen har relativt låg status som skäl till att elever hoppar av modersmålsundervisningen (Sahaf 1994:168).

Sahafs undersökning är speciell på så sätt att de elever som undersökts har vistats i Sverige under relativt kort tid. Resultaten av undersökningen överensstämmer dock i stort med resultat från annan forskning inom området (Hyltenstam & Toumela 1996:74).

4. Metod

Undersökningen består av två delar, en kvantitativ och en kvalitativ. Huvudfokus ligger på den kvantitativa delen. Jag vill genom insamling och bearbetning av ett större material försöka upptäcka samband mellan olika variabler. Den kvalitativa delen kan ses som ett komplement för att få en djupare bild av vad som ligger bakom de resultat som belyses i den kvalitativa undersökningen.

4.1. Enkätundersökningen

Den kvantitativa delen av undersökningen är en statistisk analys av de svar som samlats in genom en enkätundersökning bland 110 gymnasieelever med annat modersmål än svenska. Eleverna studerar alla på en gymnasieskola i centrala Göteborg där drygt hälften av eleverna har ett annat modersmål än svenska. Den aktuella skolan valdes då rektorn var intresserad av och välkomnade undersökningen. Samordnarna för de olika gymnasieprogrammen på skolan föreslog att undersökningen skulle genomföras med de elever som studerar på det samhällsvetenskapliga programmet, då det skulle vara lätt att hitta många elever med annat modersmål än svenska i dessa klasser.

Under de två veckor enkätundersökningen genomfördes var totalt 81 elever på det samhällsvetenskapliga programmet tillgängliga. Av dessa var endast de 74 elever som har ett annat modersmål än svenska aktuella för undersökningen. Då populationen var något liten för att genomföra tillförlitliga statistiska beräkningar kompletterades den med 36 elever som var tillgängliga under de två sista dagarna av genomförandet. Av dessa studerar 10 elever på det naturvetenskapliga programmet, 7 elever på ett specialutformat samhällsvetenskapligt program för elever vars betyg inte räckt till för det ordinarie samhällsprogrammet, samt 19 elever på ett program kallat SPNV, utformat för elever som nyligen

anlänt till Sverige och som behöver ett års intensiv träning i svenska innan de fortsätter på det ordinarie samhällsvetenskapliga eller naturvetenskapliga programmet. De 110 eleverna har 27 olika modersmål. De största modersmålen i undersökningsgruppen är arabiska (19 elever), somaliska (16 elever), persiska (12 elever) och kurdiska (11 elever). Eleverna har själva fått uppge huruvida de har ett annat modersmål än svenska.

Enkäten består av ett antal frågor som syftar till att ge bakgrundsinformation om den enskilde eleven, samt 26 numrerade frågor med vardera fem svarsalternativ¹. Var och en av de numrerade frågorna utgör en liten del av en större grupp frågor som tillsammans syftar till att belysa någon av följande aspekter: elevens upplevelse av modersmålets status, elevens upplevelse av lärarnas inställning till modersmålet, elevens egen inställning till modersmålet eller elevens inställning till svenskan. Svaren på de frågor som belyser samma sak slås samman till ett index. Det finns två anledningar till att beräkna index. Dels är många sociala fenomen komplexa och svåra att mäta med hjälp av endast en variabel, dels tillåter ett index användandet av mer avancerade statistiska verktyg (Djurfeldt m.fl. 2003:473). Jag har valt att beräkna alla index som medelvärden för att lättare kunna koppla dem till de fem svarsalternativ som finns i enkäten. Det är framförallt dessa index som kommer att jämföras och analyseras i denna uppsats. Några av frågorna kommer också att behandlas enskilt.

Då det finns mycket lite forskning på området har jag lagt mycket energi på att statistiskt säkerställa olika samband i de data jag samlat in. Att det finns ett samband mellan två variabler betyder visserligen inte nödvändigtvis att den ena orsakar den andra, men, som Djurfeldt m.fl. påpekar (2003:144), ett orsakssamband förutsätter att det finns ett statistiskt säkerställt samband. Först då vi kan bevisa existensen av ett samband kan vi, genom en djupare samhällsvetenskaplig analys, försöka fastställa orsaksförhållanden.

Den statistiska analysen av mina data har genomförts med hjälp av SPSS, ett program för behandling och analys av insamlad statistisk data.

4.2. Intervjuerna

Den andra delen av undersökningen består av kvalitativa samtalsintervjuer med fyra elever. Samtliga elever studerar andra eller tredje året på det samhällsvetenskapliga programmet på den aktuella

¹ Se bilaga 1.

skolan. ”Samtalsintervjuer lämpar sig särskilt väl i situationer där vi inte har så stora kunskaper överhuvudtaget eller då vi vill att våra resultat ska säga något om människors vardagliga erfarenheter” (Esaiasson m.fl. 2004:280). Samtalsintervjuerna kan ses som ett komplement till den kvantitativa undersökningen (Esaiasson m.fl. 2004:284). Genom dessa blir det möjligt att se vad som eventuellt kan ligga bakom de resultat vi får genom den statistiska analysen.

De fyra eleverna valdes dels beroende på de svar de gett på enkätundersökningen, dels beroende på om de ville och kunde genomföra en intervju under de två veckor som dessa genomfördes. Ett sådant så kallat strategiskt urval är något som Trost (2005:118) rekommenderar i de fall då man vill vara säker på att få en stor spridning på svaren.

De elever som intervjuades fick veta att deras svar kommer att ingå i ett forskningsarbete men behandlas konfidentiellt. Eleverna fick själva välja ett fingerat namn. Varje intervju tog mellan 10 och 20 minuter och genomfördes under lektionstid, i ett grupprum på skolan. Intervjuerna genomfördes med hjälp av en intervjuguide² men styrdes i mångt och mycket av den intervjuade själv och dennes svar, något som förespråkas av Trost (2005:50).

Intervjuerna har, med samtycke från de intervjuade, spelats in och delvis transkriberats. De citat som förekommer från intervjuerna är omgjorda från talspråk till skriftspråk, vilket Trost menar är det bästa alternativet ur etisk synpunkt (2005:109).

4.3. *Reliabilitet och validitet*

Det är alltid viktigt att reflektera över en undersöknings validitet, dvs. huruvida den mäter vad den är avsedd att mäta, och reliabilitet, dvs. hur tillförlitligt den mäter detta (Bergström & Boréus 2000:34-35).

Innan enkäten delades ut gjordes en pilotundersökning med fem försökspersoner på samma skola som de elever som sedan deltog i undersökningen. Pilotundersökningen ledde till att förklarande texter tillades några av frågorna. Detta gjordes för att undvika att frågorna skulle missförstås, så att undersökningens reliabilitet skulle öka. Samtliga elever fick samma instruktioner inför ifyllandet av enkäten. Eleverna ombads också säga till om någon fråga var oklar för dem. Detta har minimerat risken för att frågorna missuppfattats av den stora massan av elever, men utesluter naturligtvis inte att ett antal elever ändå

² Se bilaga 7.

kan ha förstått frågorna på ett felaktigt sätt.

Alla de samband som presenteras i undersökningen har testats med signifikanstest. Detta har gjorts för att utesluta slumpens inverkan på resultaten och har på så sätt höjt undersökningens reliabilitet avsevärt.

I enkätundersökningar finns det alltid en risk att vissa individer genomgående anger ett högt svarsalternativ och andra genomgående ett lågt, vilket skulle kunna leda till skensamband mellan variabler. Då spridningen på svaren hos varje elev i denna undersökning är mycket stor bedömer jag risken för denna typ av felkälla som relativt liten. Av de 110 eleverna har 100 stycken någon gång under undersökningen angett svarsalternativ 1 och 109 någon gång angett svarsalternativ 5. Att det dessutom finns såväl positiva som negativa signifikanta samband mellan olika variabler i undersökningen tyder på att eleverna angett varierande svarsalternativ.

När det gäller validiteten är det absolut svåraste att avgöra i vilken grad de frågor som ingår i ett index tänkt att påvisa en viss attityd eller uppfattning, verkligen gör det. Denna validitetsdiskussion kommer att föras genom hela uppsatsen.

Av ett utrop som hördes under genomförandet av enkätundersökningen kunde man ana en möjlig tendens hos vissa elever att vilja vara "lojala" mot sitt språk. Dessa elever kan ha fyllt i frågorna om modersmålets upplevda status på ett missvisande sätt, som kanske snarare redogör för modersmålets önskvärda, än upplevda, status. Detta gäller antagligen framför allt några av de elever som svarat att deras modersmål har högsta möjliga status i både skola och samhälle (och alltså fått ett index på 5 när det gäller modersmålets status) men har förhoppningsvis ingen avgörande betydelse för undersökningens generella slutsatser.

När det gäller samtalsintervjuerna är det betydligt lättare att upprätthålla en hög reliabilitet och validitet, då det ofta klart framgår när eleverna inte förstår en fråga, som då kan förtydligas. Emellertid finns det förstås fortfarande en risk för att något av elevernas svar kan ha missuppfattats eller feltolkats av intervjuaren.

Både enkätundersökningen och samtalsintervjuerna genomfördes på elevernas skola, något som eventuellt kan ha påverkat resultatet så att de färdigheter som prioriteras inom skolans värld betonats.

5. Resultat

5.1 Enkätundersökningen

Se frågornas formulering i bilaga 1.

5.1.1. Vilken status anser eleverna att deras modersmål har?

För att utröna vilken status eleverna upplever att deras modersmål har ställdes frågorna 1 och 2.

Elevernas svar på dessa frågor har slagits samman till ett index som visar vilken status eleverna upplever att deras modersmål har totalt. Detta index kommer genomgående att kallas **modersmålets status**.

Observera att modersmålets status är ett mått på varje elevs personliga upplevelse av vilken status hennes/hans modersmål har, samt att det endast gäller den status som modersmålet upplevs ha i skola och samhälle. Eleverna har inte fått några instruktioner angående vad som avses med *skola* eller *samhälle*. Det är därför möjligt att begreppen har olika omfång eller innehåll hos olika elever.

Följande diagram visar hur modersmålets status är fördelad bland eleverna i undersökningen:

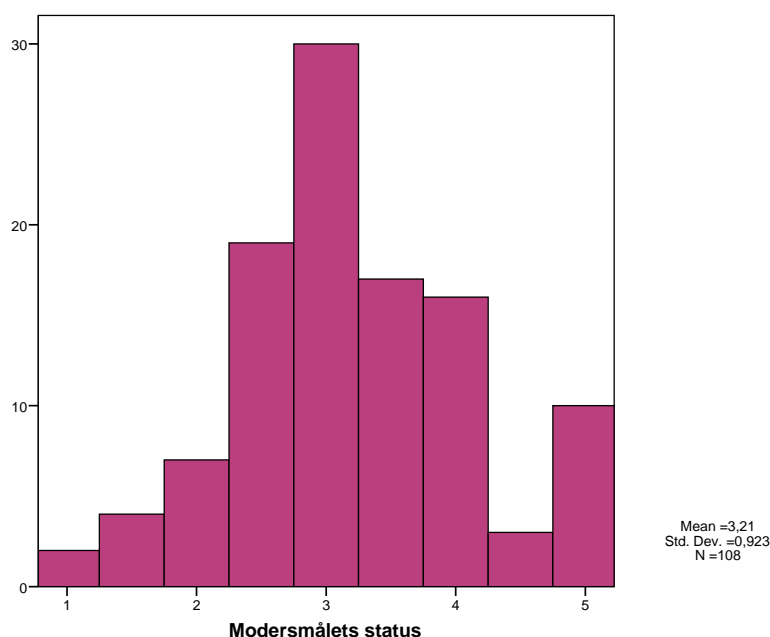

Diagram 1. Elevernas upplevelse av modersmålets status (fråga 1+2) (1 representerar den lägsta statusen och 5 den högsta)

Diagram 1 visar att spridningen på modersmålets status är stor. Alla svarsalternativ, mellan 1 och 5, finns representerade. Diagrammet är dock något "högertungt" vilket visar att en högre status är vanligare än

en lägre. Drygt 9% av eleverna anser att deras modersmål har högsta möjliga status både i skolan och i samhället och 2% att det har lägsta möjliga status. Den stora majoriteten, tre fjärdedelar av eleverna, har ett indexvärde på mellan 2,5 och 4, varav nästan en tredjedel har ett värde på 3, när det gäller modersmålets status.

5.1.2. Vilka attityder möter eleverna gentemot sitt modersmål?

Eleverna tillfrågades huruvida de brukar möta positiva och/eller negativa attityder gentemot sitt modersmål i skolan respektive i samhället som helhet. Resultatet visar en statistiskt säkerställd positiv korrelation mellan antalet positiva attityder och modersmålets status. Korrelationen mellan antalet negativa attityder och modersmålets status är däremot inte statistiskt signifikant³.

Av detta kan vi dra slutsatsen att majoriteten av eleverna upplever att deras modersmål har högre status ju fler positiva attityder de möter gentemot sitt modersmål och lägre status ju färre positiva attityder de möter. De negativa attityder eleverna möter tycks dock inte påverka deras uppfattning av modersmålets status på ett så tydligt sätt att det går att säkerställa statistiskt⁴.

Spridningen på hur ofta eleverna möter positiva attityder gentemot sitt modersmål är mycket stor. När det gäller de negativa attityderna svarar däremot de flesta elever att de aldrig eller sällan möter sådana. Den dåliga spridningen på svaren kan ha påverkat möjligheten att se samband mellan negativa attityder och upplevd status.

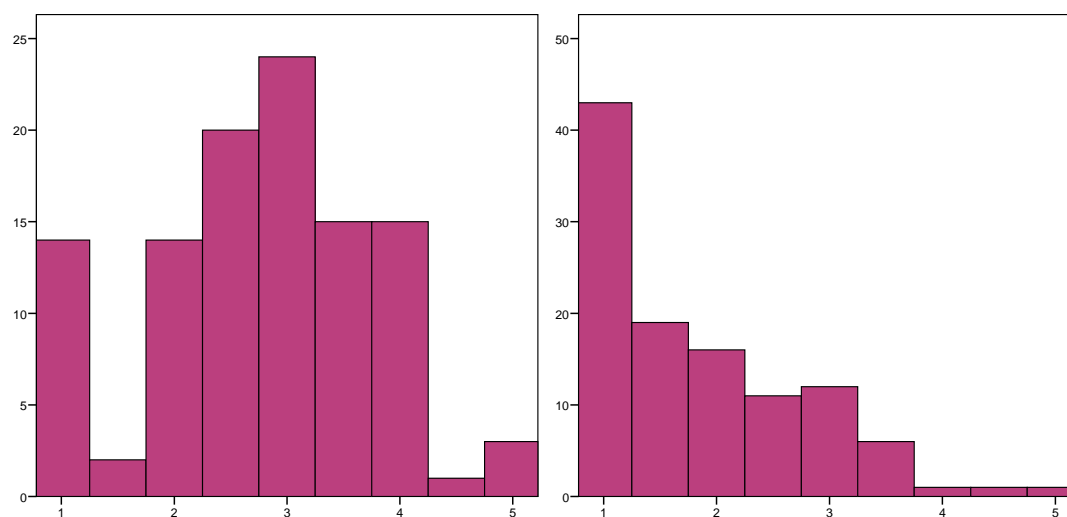

Diagram 2 (till vänster). Antalet positiva attityder eleven upplever sig möta

³ För exakta siffror, se bilaga 2, tabell 1.

⁴ Se även bilaga 5, diagram 2.

gentemot modersmålet (fråga 5 + fråga 6).

Diagram 3 (till höger). Antalet negativa attityder eleven upplever sig möta gentemot sitt modersmål (fråga 3 + fråga 4). (I båda diagrammen representerar 1 svarsalternativet aldrig och 5 svarsalternativet alltid).

Diagrammen visar att eleverna är betydligt mer överens om hur ofta de möter negativa attityder än om hur ofta de möter positiva.

En jämförelse av hur ofta varje elev möter positiva respektive negativa attityder gentemot sitt modersmål visar att två tredjedelar av eleverna anser att de oftare möter positiva än negativa attityder. Av de övriga eleverna upplever 18% att de möter lika många positiva som negativa attityder och 16% att de möter fler negativa än positiva attityder.

5.1.3. Värderas modersmålet lika i skola och samhälle?

Undersökningen visar att nästan hälften av eleverna anser att deras modersmål har samma status i skolan som i samhället. Av resterande elever upplever betydligt fler att deras modersmål har högre status i skolan än i samhället som helhet, 34 procent mot 19 procent.

En statistisk analys visar att det finns en tydlig positiv korrelation mellan elevernas svar på de båda frågorna⁵. Detta innebär att majoriteten av de elever som upplever att deras modersmål har hög status i skolan också upplever att det har hög status i samhället som helhet (och omvänt).

När det gäller skillnaden mellan de attityder eleverna upplever att de möter i skolan och i samhället som helhet ser det ut som följer:

⁵ För exakta siffror, se bilaga 3, tabell 5.

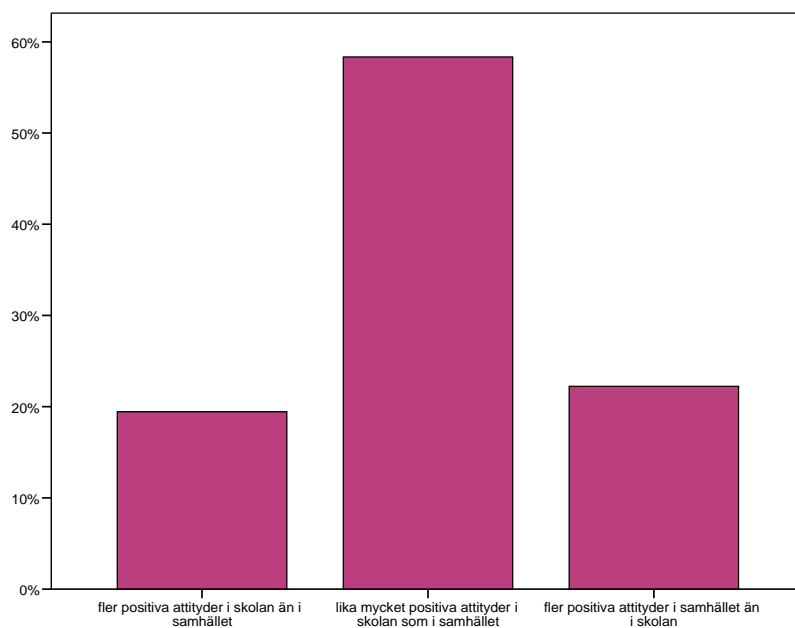

Diagram 4. Antalet positiva attityder gentemot modersmålet i skolan jämfört med i samhället.

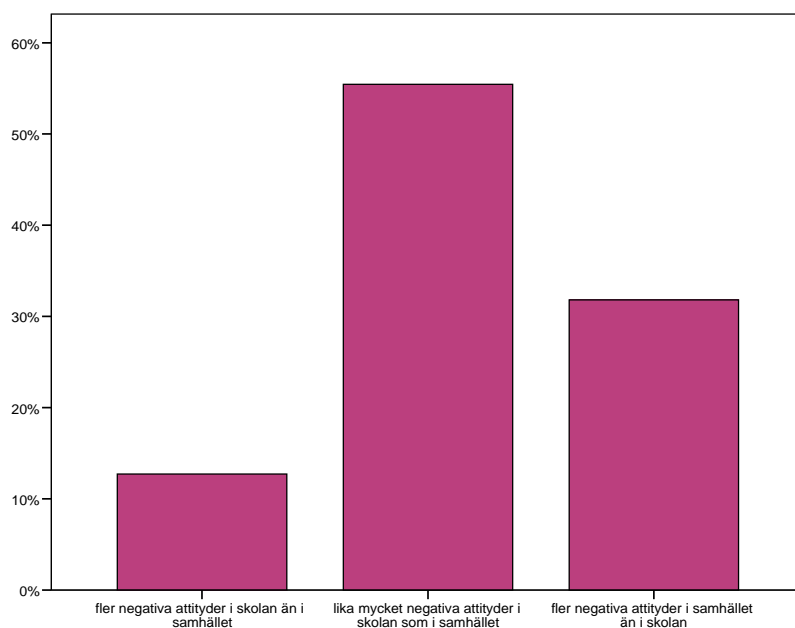

Diagram 5. Antalet negativa attityder gentemot modersmålet i skolan jämfört med i samhället.

Vi kan se att majoriteten av eleverna anser att de möter både positiva och negativa attityder i lika stor utsträckning i skolan som i samhället. Andelen elever som anser sig möta fler positiva attityder i skolan är ungefär lika stor som den som anser sig möta fler positiva attityder i samhället. Däremot är det betydligt fler elever som anser att de möter fler negativa attityder gentemot sitt modersmål i samhället jämfört med i

skolan.

Korrelationen mellan de attityder, både negativa och positiva, som eleverna anger att de möter i skolan respektive i samhället är dock mycket stark⁶. Det är statistiskt säkerställt att de flesta elever som möter mycket positiva/negativa attityder i skolan också gör det i samhället (och omvänt).

Det finns uppenbarligen ett starkt samband mellan den status eleverna upplever att deras modersmål har/de attityder de möter i skolan och i samhället. Vi kan konstatera att majoriteten av eleverna verkar tycka att de värderingar som finns i skolan speglar de värderingar som finns i samhället i stort. Resultatet pekar dock på att något fler elever anser att deras modersmål har högre status i skolan än i samhället och att fler elever möter färre negativa attityder gentemot sitt modersmål i skolan jämfört med i samhället som helhet.

5.1.4. Vilken inställning har eleverna till sitt eget modersmål?

För att ta reda på hur eleven själv förhåller sig till sitt modersmål ställdes frågorna 11, 12, 15, 17, 19, 22 och 25.

Det finns en statistiskt signifikant positiv korrelation mellan samtliga sju frågor⁷. Detta tyder på att det finns en bakomliggande faktor, en individuell inställning till språket, som kommer till uttryck på olika sätt.

De sammantagna svaren på de sju frågorna ger ett index som visar hur eleven själv förhåller sig till sitt modersmål, **elevens inställning till modersmålet**. Observera att det enbart visar på det förhållningssätt/den inställning som manifesteras genom just dessa frågor. Baserat på indexet kommer eleverna att delas in i grupper kallade elever med minst positiv inställning till modersmålet, elever med mest positiv inställning till modersmålet osv. Observera att detta endast betyder att de aktuella eleverna har mer eller mindre positiv inställning till modersmålet jämfört med andra elever i just denna undersökningsgrupp. Elevens inställning till modersmålet ser ut på följande sätt:

⁶ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 6.

⁷ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 7.

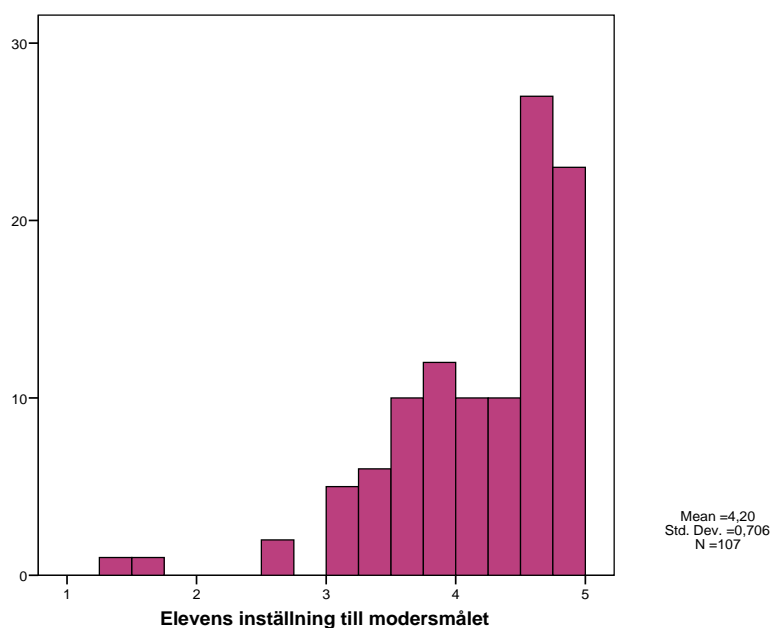

Diagram 6. Elevens inställning till modersmålet (1 representerar den minst positiva inställningen och 5 den mest positiva).

Vi kan se att i stort sett alla elever har ett index på mellan 3 och 5, samt att de högre värdena är klart dominerande, när det gäller inställningen till det egna modersmålet.

Ett korrelationstest visar att det finns ett statistiskt signifikant positivt samband mellan modersmålets status och elevens inställning till modersmålet⁸. Detta samband illustreras i diagrammet nedan.

⁸ För exakta siffror se bilaga 2, tabell 2.

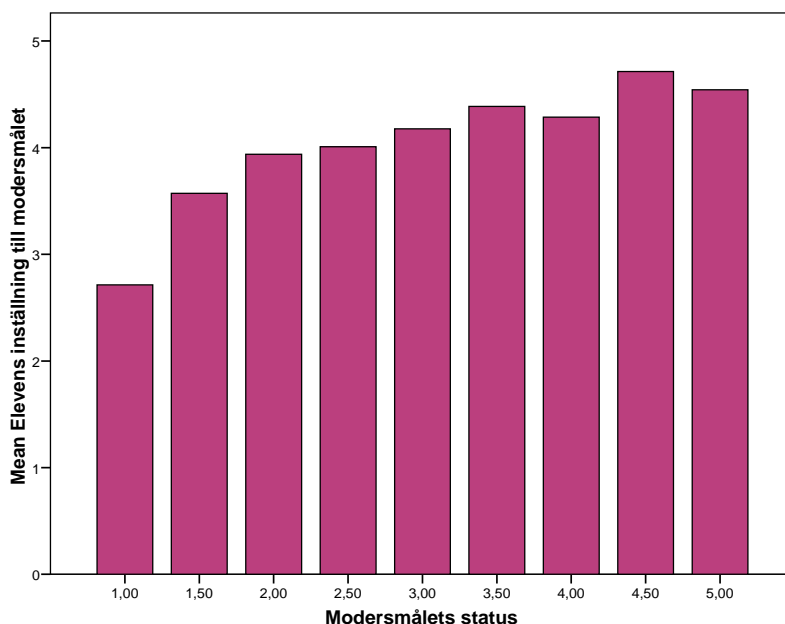

Diagram 7. Modersmålets status i förhållande till elevernas inställning till modersmålet (1 representerar den lägsta statusen/minst positiva inställningen och 5 den högsta statusen/mest positiva inställningen).

Diagram 7 visar hur elevers inställning till sitt eget modersmål ökar i takt med att den upplevda statusen ökar.

En närmare analys av de sju frågor som ingår i indexet elevens inställning till modersmålet visar att det, trots att det finns ett statistiskt signifikant samband mellan alla sju frågorna, bara går att statistiskt säkerställa sambanden mellan modersmålets status och fem av frågorna⁹. Svaren på fråga 12 och fråga 15 tycks inte ha några samband med modersmålets status, åtminstone inte så tydliga att de går att statistiskt säkerställa. Övriga frågor har en statistiskt signifikant positiv korrelation med modersmålets status.

För att ännu mer noggrant kunna redogöra för sambandet mellan den status eleverna upplever att deras modersmål har och deras egen inställning till modersmålet har jag delat in eleverna i fyra lika stora grupper utifrån det index som visar modersmålets status samt fyra lika stora grupper utifrån det index som visar elevens inställning till modersmålet. Grupp 1 består av den fjärdedel av eleverna som representerar den allra lägsta statusen/minst positiva inställningen o.s.v. till grupp 4 som består av den fjärdedel som representerar den allra högsta statusen/mest positiva inställningen. De indexvärden som ingår i varje grupp anges inom parentes. Om man jämför de fyra grupperna ser det ut så här:

⁹ För exakta siffror se bilaga 4, tabell 12.

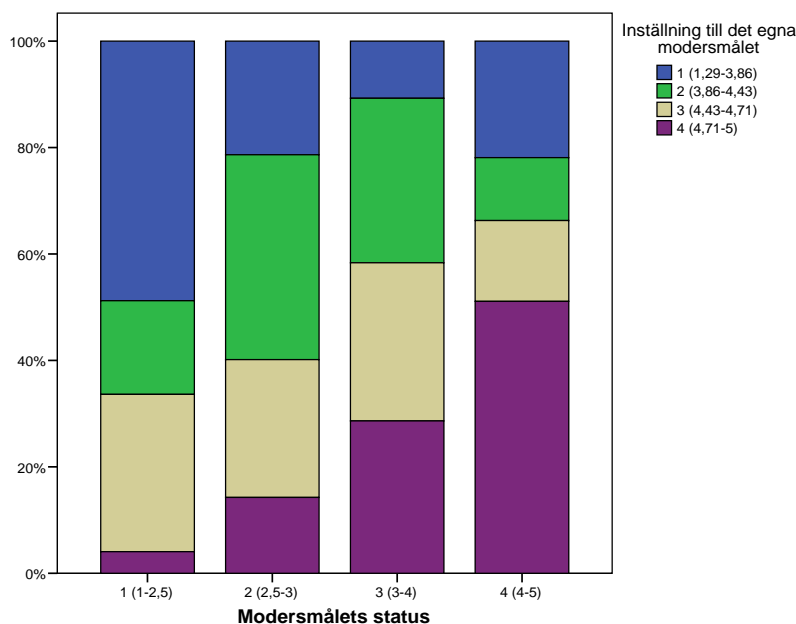

Diagram 8. Modersmålets status jämfört med elevens inställning till det egna modersmålet.

Diagram 8 visar tydligt hur andelen elever som har den allra mest positiva inställningen till sitt eget modersmål i en grupp alltid är högre än andelen elever med mest positiv inställning i föregående grupp men lägre än den i nästföljande grupp. Något som bryter det genomgående mönstret i diagrammet är att det är fler elever med den minst positiva inställningen till sitt modersmål i den högsta statusgruppen (stapeln längst till höger) jämfört med den näst högsta statusgruppen.

5.1.5. Vilken inställning har eleverna till svenskan?

För att få veta på hur eleven förhåller sig till sitt andraspråk svenska ställdes frågorna 13, 14, 16, 18, 20, 22 och 24.

Jämfört med de sju frågor som visade på elevens inställning till det egna modersmålet, som alla hade ett statistiskt säkerställt samband mellan sig, visar dessa sju frågor på ett mycket mer komplext inbördes förhållande. Ingen av frågorna visar på ett tydligt samband med alla de övriga, men alla frågor har samband med minst två av dem¹⁰. Majoriteten av de statistiskt signifikanta samband som finns är också betydligt svagare än de samband som finns mellan motsvarande frågor för modersmålet.

De sammanlagda svaren på de sju frågorna ger oss index **elevens inställning till svenskan**. Eftersom det är svårt att statistiskt bevisa att

¹⁰ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 8.

de sju frågorna som har ställts i syfte att utröna elevens inställning till svenskan faktiskt har ett samband måste detta index betraktas som ett betydligt mer osäkert mått än övriga index i denna undersökning.

Elevernas inställning till svenskan ser ut på följande sätt:

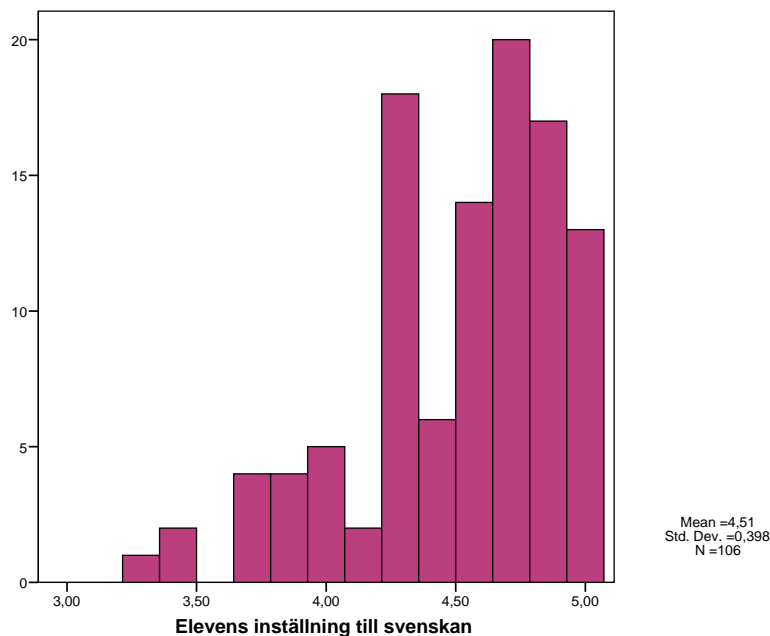

Diagram 9. Elevens inställning till svenskan (1 representerar den minst positiva inställningen och 5 den mest positiva).

Vi kan se att spridningen på svaren är relativt liten och att eleverna ligger mycket högt på skalan. Hela 90% har ett indexvärde på mellan 4 och 5. Den dåliga spridningen på svaren kan vara anledningen till att det är svårt att statistiskt säkerställa några samband mellan svaren på de sju frågorna.

Det går inte heller att fastslå något säkert samband mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan¹¹. Det är dock möjligt att det finns ett icke linjärt samband, som inte går att upptäcka med de traditionella korrelationstesterna, mellan variablerna¹².

En jämförelse av modersmålets status och de frågor som ingår i index elevens inställning till svenskan var för sig, visar på en mycket komplex bild. Vi kan se att modersmålets status korrelerar negativt med en del frågor och positivt med andra¹³. Inga samband mellan någon av de sju frågorna och modersmålets status är dock signifikanta.

¹¹ För exakta siffror se bilaga 2, tabell 3.

¹² Se bilaga 5, diagram 9.

¹³ För exakta siffror se bilaga 4, tabell 13. Se även ett exempel i bilaga 5, diagram 5.

5.1.6. Hur agerar lärarna i förhållande till elevernas modersmål?

För att utröna hur eleverna upplever att lärarna agerar i förhållande till deras modersmål ställdes frågorna 7, 8, 9 och 10.

Svaren på de fyra frågorna sammanställdes för att få ett index på hur varje elev upplever att deras lärare förhåller sig till hennes/hans modersmål, **lärarnas agerande**. Observera att lärarnas agerande bara gäller lärarnas agerande utifrån de fyra frågor som har ställts och att varje index bara kan jämföras med andra index i denna undersökning, då det inte går att objektivt avgöra om ett specifikt upplevt agerande är bra eller dåligt. Resultatet visar att lärarna på den aktuella skolan, enligt elevernas uppfattning, agerar som följer:

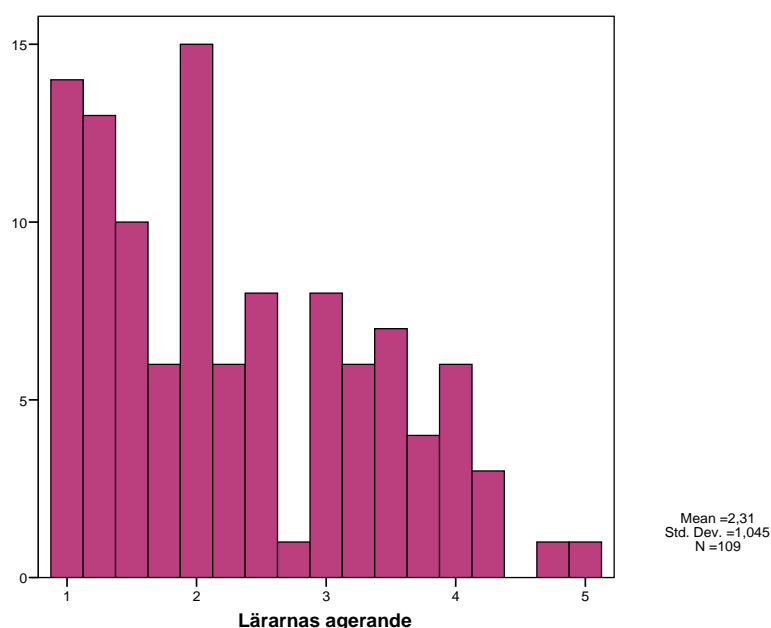

Diagram 10. Lärarnas agerande i förhållande till elevernas modersmål.

Variation i lärarnas agerande är stor. Alla svar mellan 1 och 5 är representerade. Det är dock tydligt att betoningen ligger på de värden som representerar ett sämre agerande. Två tredjedelar av eleverna har ett index på mellan 1 och 2. Endast en av tio elever har ett index på mellan 4 och 5.

Sambandet mellan lärarnas agerande och modersmålets status är statistiskt signifikant och positivt¹⁴. Detta betyder att de elever som upplever att deras lärare har ett positivt förhållningssätt till hennes/hans modersmål i högre grad än andra elever upplever att modersmålet har hög status (och omvänt). Detta samband illustreras i följande diagram:

¹⁴ För exakta siffror se bilaga 2, tabell 4.

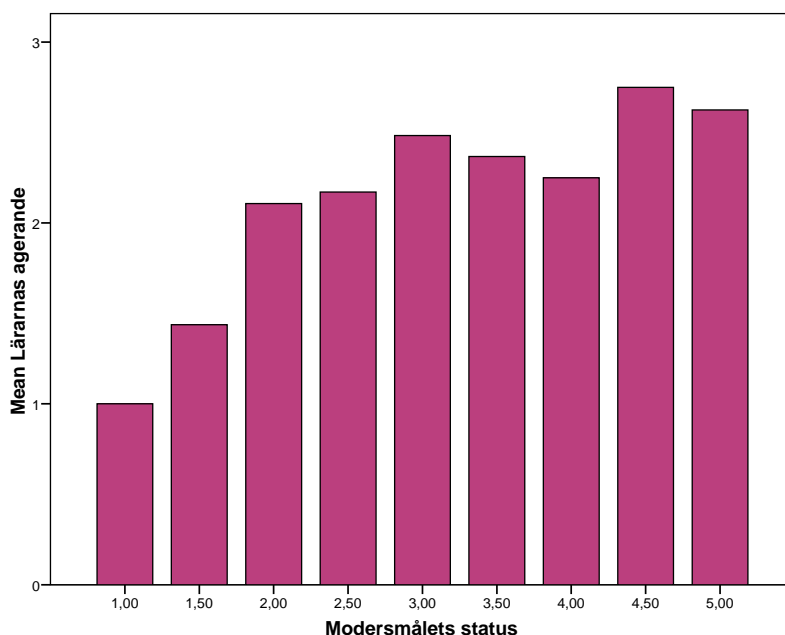

Diagram 11. Modersmålets status i förhållande till lärarnas agerande.

För att ännu tydligare se sambandet mellan lärarnas agerande och modersmålets status kan vi studera diagrammet nedan:

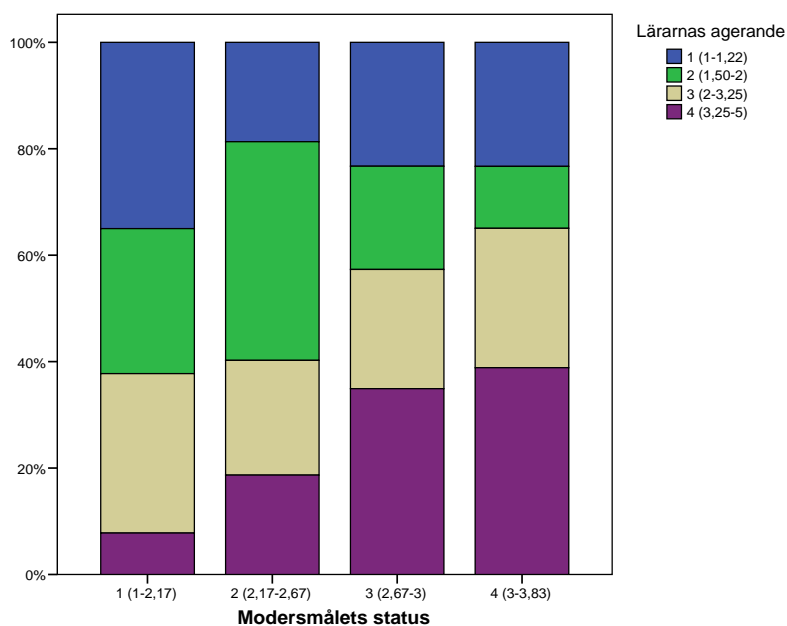

Diagram 12. Modersmålets status (grupp 1-4) i förhållande till lärarnas agerande (grupp 1-4).

Diagram 12 visar att det generella mönstret är att de elever som upplever att deras modersmål har hög status ofta också upplever sig möta positiva attityder till sitt modersmål från lärarnas sida. Något som bryter lite mot mönstret är att något fler av de elever som har angett att

deras modersmål har den högsta statusen (stapeln längst till höger) upplever sig möta det minst positiva agerandet från lärarnas sida i högre utsträckning än eleverna i den näst högsta statusgruppen.

Då lärarnas agerande har ett bevisat samband med elevens uppfattning av modersmålets status, och modersmålets status har ett säkert samband med elevens inställning till det egna modersmålet, är det inte svårt att tänka sig att lärarnas agerande har ett samband även med elevens inställning till modersmålet. Detta samband är statistiskt signifikant och åskådliggörs i diagram 13.

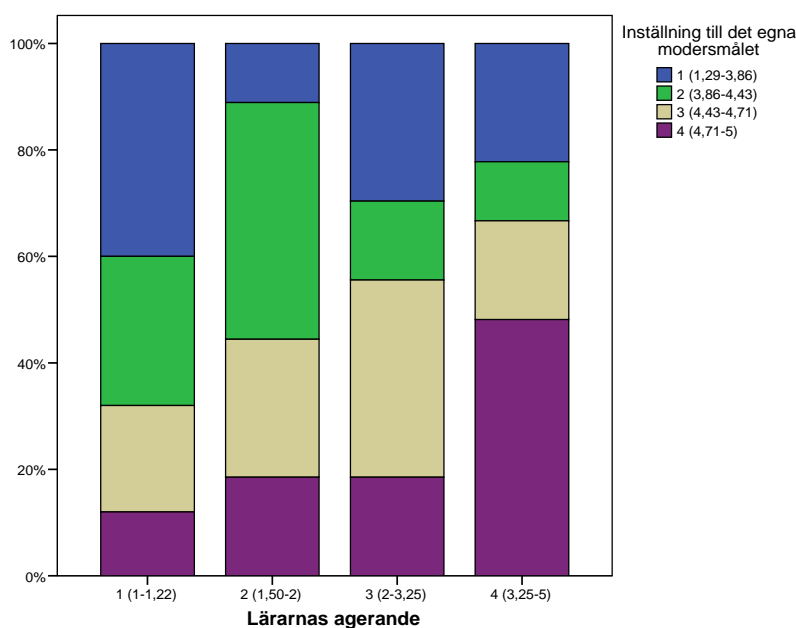

Diagram 13. Lärarnas agerande (grupp 1-4) i förhållande till elevens inställning till det egna modersmålet (grupp 1-4)

Alla frågor som ingår i lärarnas agerande har en statistiskt säkerställd positiv korrelation med varandra¹⁵. Det är dock bara tre av dem, fråga 8, fråga 9 och fråga 10, som visar ett tydligt samband med modersmålets status¹⁶. Den utsträckning i vilken lärarna uppmuntrar eleven att använda sitt modersmål i skolundervisningen (fråga 7) tycks inte ha ett lika starkt eller tydligt samband med modersmålets status som det "läraragerande" som belyses i frågorna 8, 9 och 10.

Det finns inget tydligt samband mellan lärarnas agerande och elevens inställning till svenskan. Frågorna 8-10, som möjligtvis är ett bättre mått på lärarnas agerande (se diskussion), har däremot en tydlig positiv korrelation med elevens inställning till svenskan. Dessa frågor har också

¹⁵ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 9.

¹⁶ Se bilaga 4, tabell 14 och bilaga 5, diagram 1.

ett betydligt starkare samband med elevens inställning till modersmålet än fråga 7¹⁷. Detta innebär att elevernas inställning till både modersmålet och svenskan blir mer positiv i samma utsträckning som de upplever att lärarna är medvetna om deras kunskaper i modersmålet, ser kunskaperna som en tillgång och uppmuntrar dem att utveckla dessa (fråga 8-10).

5.1.8. Inställning till modersmål och andraspråk – en jämförelse

De index som visar på elevens inställning till modersmålet och elevens inställning till svenskan är inte jämförbara eftersom de mäter olika saker; inställningen till ett förstaspråk respektive inställningen till ett andraspråk. Det går därför inte utifrån dessa index att avgöra om eleverna i undersökningen generellt har en mer positiv inställning till sitt eget modersmål eller till svenskan. Vi kan bara konstatera att det, enligt de data som samlats in i denna undersökning, inte verkar finnas något motsatsförhållande mellan de två variablerna.

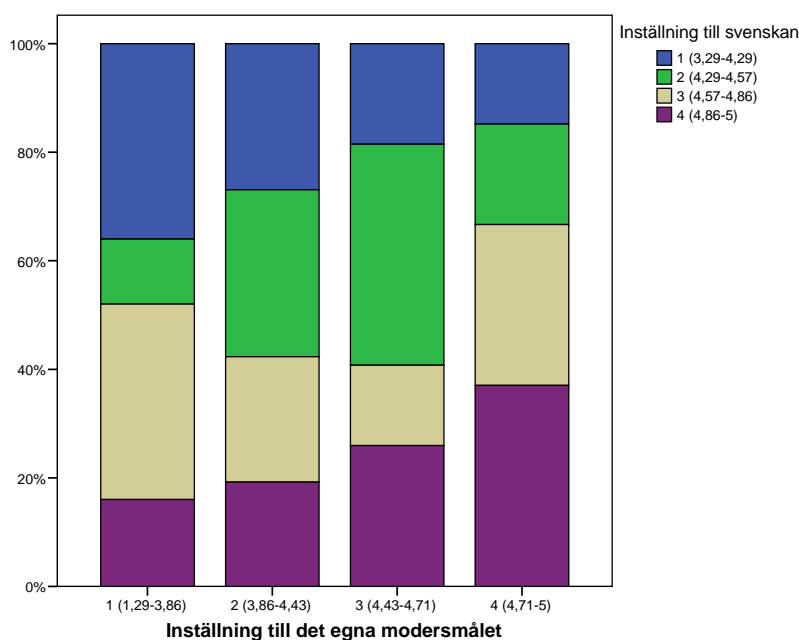

Diagram 14. Elevens inställning till modersmålet (grupp 1-4) i förhållande till elevens inställning till svenskan (grupp 1-4).

Det positiva sambandet mellan elevens inställning till modersmålet och elevens inställning till svenskan tycks relativt tydligt i diagrammet. Sambandet ligger dock precis under gränsen för att bli godkänt som statistiskt säkerställt¹⁸. Utifrån diagrammets utseende kan man nog ändå

¹⁷ För en jämförelse se bilaga 3, tabell 10 och bilaga 5, diagram 10.

¹⁸ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 11.

våga dra slutsatsen att de elever som har en positiv inställning till det ena språket oftare har en positiv inställning till det andra språket än de elever som har en mindre positiv inställning till något av språken.

En jämförelse mellan svaren på fråga 21 och 22 samt mellan de på fråga 23 och 24 kanske kan säga något om den generella tendensen när det gäller elevernas inställning till modersmålet jämfört med deras inställning till svenskan.

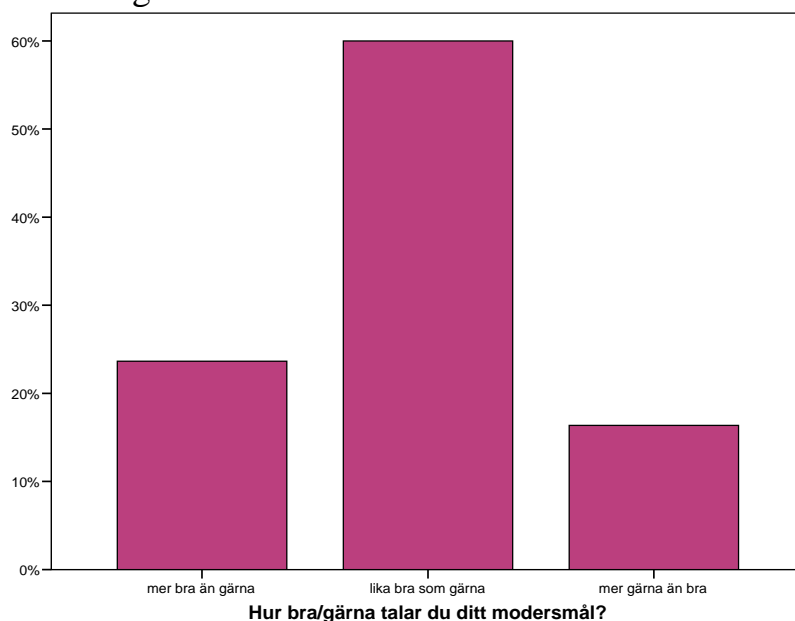

Diagram 15. Hur bra eleverna talar sitt modersmål jämfört med hur gärna de talar det.

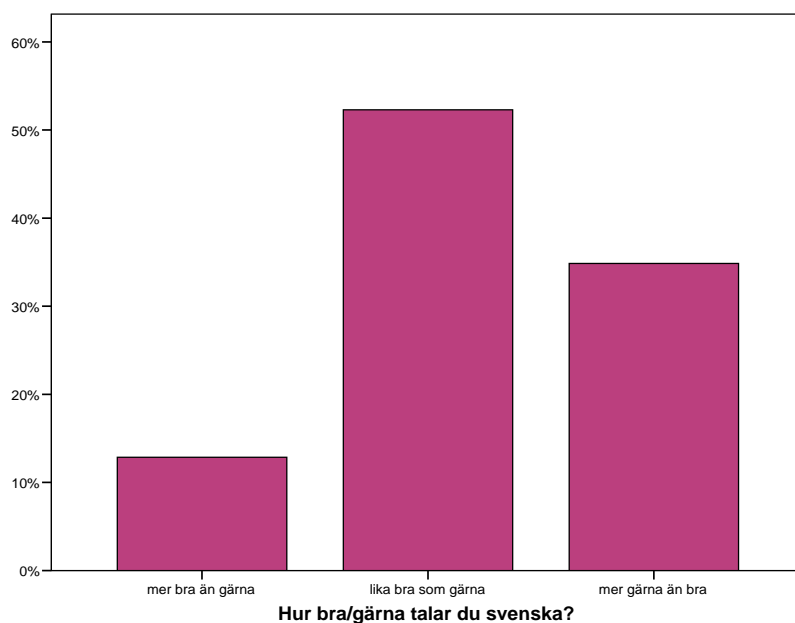

Diagram 16. Hur bra eleverna talar svenska jämfört med hur gärna de talar.

Vi kan se att majoriteten av eleverna talar både sitt modersmål och

svenska lika gärna som bra. För resten av eleverna är det sant att de flesta pratar "hellre än bra" när det gäller svenskan. För modersmålet gäller det omvända. Hur bra eleven talar ett språk har alltså ett positivt samband med hur gärna hon/han talar det. Sambandet är dock starkare när det gäller modersmålet än svenskan¹⁹.

En jämförelse mellan frågorna som ingår i elevens inställning till modersmålet och de som ingår i elevens inställning till svenskan visar även på andra intressanta samband. En stor majoritet av eleverna anger att de talar svenska hellre än modersmålet och tror att svenskan kommer att ha större betydelse än modersmålet för dem i framtiden.

Även när det gäller vikten av att kunna förstå/tala respektive läsa/skriva anger majoriteten av eleverna att båda språken är lika viktiga. Nästan 45% av eleverna menar dock att det är viktigare att kunna läsa och skriva på svenska än på modersmålet. Samma siffra när det gäller att förstå och tala är betydligt lägre, ca 30%. Endast ett mycket fåtal elever anser att modersmålet är viktigare än svenskan i de här aspekterna²⁰.

Ett annat resultat värt att notera är att samtliga frågor som ingår i elevens inställning till modersmålet har ett tydligt positivt samband med elevens egen skattade färdighet i språket. Eleverna tycker alltså generellt att det är både roligare och viktigare att behärska samt vidareutveckla modersmålet ju bättre de anser sig behärska det²¹. För svenskan finns inga, eller endast mycket svaga, samband av detta slag. Eleverna tycker att svenskan är lika viktig oavsett hur bra de anser sig tala språket. Det verkar till och med som att eleverna tycker att det är roligare att lära sig svenska ju sämre de anser att de kan språket²².

5.1.9. Övriga faktorer

För att undersöka vilka andra faktorer som har ett samband med variablerna modersmålets status, elevens inställning till det egna modersmålet, elevens inställning till svenskan och lärarnas agerande jämfördes dessa med bakgrundsvariablerna kön, deltagande i modersmålsundervisning, typ av svenskundervisning, uppskattad färdighet i modersmålet, uppskattad färdighet i svenska, antal år i Sverige, gymnasieprogram och modersmål²³. I detta kapitel presenteras

¹⁹ För exakta siffror se bilaga 3, tabell 15.

²⁰ Se även bilaga 5, diagram 6.

²¹ Se även bilaga 5, diagram 7.

²² Se även bilaga 5, diagram 8.

²³ För exakta siffror se bilaga 4, tabell 16-19 och bilaga 6, tabell 20-23.

de statistiskt signifikanta samband som uppdagades.

Det finns ett signifikant samband mellan huruvida eleven deltar i modersmålsundervisning och elevens inställning till modersmålet. De elever som deltar i modersmålsundervisning har i genomsnitt mer positiv inställning till sitt modersmål än de elever som inte gör det.

De elever som deltar i modersmålsundervisning upplever också att lärarna agerar bättre i förhållande till deras modersmål än de elever som inte deltar i modersmålsundervisning. En stor del av denna skillnad försvinner dock om man tar hänsyn till vilket gymnasieprogram eleven läser på (se nedan).

Den typ av svenskundervisning som eleven deltar i hänger samman med elevens inställning till sitt eget modersmål på så sätt att de elever som läser svenska som andraspråk har en bättre inställning till modersmålet än de elever som läser ”vanlig” svenska.

Svenska som andraspråkseleverna upplever också i högre grad att lärarna har ett bra förhållningssätt till deras modersmål än de elever som läser svenska, men även denna skillnad kan till viss del förklaras av skillnader mellan de gymnasieprogram eleverna läser på (se nedan).

Elevens upplevelse av hennes/hans modersmåls status har ett statistiskt signifikant samband med elevens egen skattade färdighet i modersmålet på så sätt att ju bättre eleven anser sig tala modersmålet, desto större sannolikhet att språkets status upplevs vara hög. Dessa elever har också själva en mer positiv inställning till det egna modersmålet än de elever som anser att de har sämre kunskaper i sitt modersmål.

På samma sätt har elevens egen skattade färdighet i svenskan ett statistiskt signifikant samband med elevens inställning till svenskan.

Det finns också ett signifikant samband mellan vilket modersmål eleven har och modersmålet status. Trots att den upplevda statusen varierar starkt mellan olika elever som talar samma språk verkar det som att elever ur vissa språkgrupper generellt upplever att deras modersmål har högre status än elever ur andra språkgrupper. Inställningen till svenskan skiljer sig också signifikant åt mellan olika språkgrupper. Det finns tendenser som pekar på att även inställningen till det egna modersmålet skiljer sig åt mellan språkgrupperna. Denna skillnad är dock inte statistiskt säkerställd.

Antalet år som eleven bott i Sverige verkar också ha ett samband med hur de upplever att lärarna förhåller sig till deras modersmål²⁴. Detta samband har troligtvis sin upprinnelse i huruvida eleven deltar i

²⁴ Se bilaga 5, diagram 3.

modersmålsundervisning, typ av svenskundervisning eller i skillnader mellan de gymnasieprogram eleverna studerar på (se nedan).

Jämfört med eleverna på samhällsprogrammet anser sig eleverna i SPNV möta ett avsevärt bättre agerande från lärarnas sida.

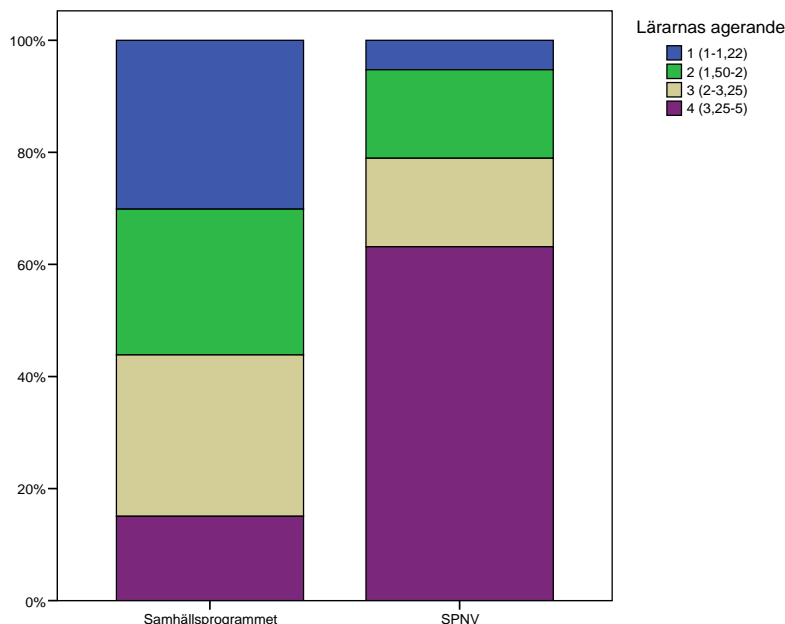

Diagram 17. Lärarnas agerande på två olika gymnasieprogram.

Den stora skillnaden mellan eleverna på de båda programmen gäller samtliga fyra frågor som ingår i index lärarnas agerande. Skillnaden kan inte "bortförklaras" med hjälp av någon av de andra bakgrundsvariablerna.

Eleverna på SPNV har också en mer positiv inställning till både modersmålet och svenskan, samt anser att deras modersmål har en något högre status, jämfört med eleverna på samhällsprogrammet. Dessa skillnader är dock inte statistiskt säkerställda.

Alla elever i SPNV läser svenska som andraspråk, jämfört med 41% av de elever i undersökningen som läser på det samhällsvetenskapliga programmet. I SPNV deltar 84% i modersmålsundervisningen, jämfört med bara 16% av samhällseleverna. Detta faktum kan förklara en del av det samband vi ser mellan variablerna deltagande i modersmålsundervisning och lärarnas agerande, samt typ av svenskundervisning och lärarnas agerande.

Även om vi tar hänsyn till vilket gymnasieprogram eleverna går på är tendensen dock att de elever som deltar i modersmålsundervisning har bättre inställning till sitt eget modersmål och anser sig möta ett bättre agerande från lärarnas sida, jämfört med de elever som inte deltar i modersmålsundervisning. Detsamma gäller de elever som deltar i

svenska som andraspråksundervisning jämfört med de elever som deltar i ”vanlig” svenskundervisning²⁵.

5.2. Intervjuer

5.2.1. Yasmine

Yasmine kom till Sverige när hon bara var ett par år gammal. Hon föddes i Libanon och har arabiska som modersmål och franska och svenska som andraspråk. Hon tycker att hennes modersmål har halvhög till hög status. Yasmine tror att det beror på att arabiskan är ett stort språk, även i Sverige. Hon berättar att hon ofta stöter på folk som pratar samma språk som hon trots att de inte är från samma land. Yasmine upplever också att de flesta människor anser att det är en fördel att kunna många språk. Hon menar att folk börjar bli mer intresserade av språk och av att kunna kommunicera med människor från andra länder.

De språk som har allra högst status tror hon är engelska, franska och spanska. Yasmine anser att dessa språk är stora och grundläggande språk och att de därför värderas högt. Som exempel på språk som har låg status nämner hon somaliska och ”en del andra afrikanska språk”. Anledningen till att just de språken har låg status kan vara att man inte kan studera dem i den svenska skolan, tror Yasmine.

Hon tror också att ett språks status kan påverka en person mycket. ”Jag tror att det påverkar inuti, den inre delen, så att man känner sig nertryckt och inte vågar säga ifrån”. Yasmine anser dock att alla språk har hög status och att alla accepterar varandra på just hennes skola. Hon tror att det kan vara svårare för invandrare på vissa ”svenska” skolor. Hon har själv besökt en sådan skola, där hon kände hur lärarna gjorde skillnad mellan svenska elever och invandrare.

Yasmine menar att lärarna på hennes skola är jättebra och att ”de accepterar alla språk jättemycket och vill att man ska lära sig många språk”. Hon tror att lärarnas inställning till elevernas språk påverkar eleverna i mycket stor utsträckning. Däremot tror hon inte att modersmålet har någon betydelse när det gäller att lära sig andra språk.

Yasmine berättar att hon ofta tyckte att det var pinsamt att prata arabiska när hon var liten. När hon var sju-åtta år pratade hon alltid svenska när hon var ute på stan, även när hon var med arabisktalande vänner. Senare började hon prata svenska även hemma med familjen. Det gick så långt att hon slutade prata arabiska helt och hållet under ett par - tre år. Hon säger att hon ångrar detta nu, eftersom det har gjort att

²⁵ Se ett exempel i bilaga 5, diagram 4.

hennes arabiska inte är så bra som den borde ha varit.

Yasmine tror att både arabiskan, franskan och svenskan kommer att ha stor betydelse för henne i framtiden. Kanske arabiskan är något viktigare eftersom den har följt med hela tiden, avslutar hon.

5.2.2. *Nadia*

Nadia kom till Sverige från Somalia för 16 år sedan. Hennes modersmål är somaliska som hon upplever har mycket hög status. Hon berättar att många på hennes skola har somaliska som modersmål och att många svenska elever och elever med andra modersmål tycker att det är roligt att lära sig somaliska ord.

Nadia säger sig märka att olika språk har olika status och att ett språks status: ”beror på hur starkt språket är, hur fint det låter och ifall det är spännande”. Spanska, franska och arabiska nämner hon som exempel på språk med väldigt hög status. Hon tror att dessa språk kanske har hög status för att de är intressanta och för att många människor talar dem. Tyska och ryska är exempel på språk som inte är så populära och som har låg status, menar Nadia.

Hon tror att språkets status påverkar talarna av språket mycket. Om språket har hög status är det väldigt positivt, ”det känns roligt att språket är känt”. Om språket har låg status kanske folk drar sig undan sitt språk och sitt ursprung, tror Nadia. Hon kan märka att en del elever som inte kan sitt modersmål flytande tycker att det är pinsamt att tala det. Själv har hon aldrig upplevt det pinsamt att prata somaliska. Nadia berättar att hon tidigare gått i en svensk privatskola. Där fanns det ingen att prata somaliska med men hon tyckte ändå att det var roligt eftersom de svenska eleverna ofta frågade henne vad olika saker hette på somaliska. Hon tror dock att det kan se annorlunda på en del skolor med många svenska elever, att det på somliga av dem skulle kunna kännas lite mer ”stelt” att prata andra språk.

Lärarna på hennes nuvarande skola tycker att det är roligt och spännande med olika språk, säger Nadia. De vet dock inte så mycket om hur bra eleverna är på sina språk och de bryr sig inte om hur de utvecklas. ”Vi har olika modersmållärare så det är inte deras sak”, säger hon. Nadia tror inte att lärarnas inställning till elevernas modersmål har någon direkt påverkan på eleverna men anser att ”de borde engagera sig lite mer /.../ för det skulle vara något positivt för dem”. Lärarna värderar de språk man kan läsa i skolan högst, menar Nadia.

Hon tror att ett väl utvecklat modersmål har en stor betydelse för förmågan att lära sig andra språk. Det är grundläggande för förståelsen

av språk. Hon säger att somaliskan och svenskan är lika viktiga för henne själv. Hon tror att hon kommer att ha stor nytta av båda språken. Svenskan tror hon kommer vara viktigast i skolan och yrkeslivet och somaliskan i familjelivet. Det som påverkar en persons inställning till sina språk är omgivningen, konstaterar Nadia.

5.2.3. Filipe

Filipe kommer från Brasilien och har portugisiska som modersmål. Han har bott i Sverige i fem år och anser att hans modersmål har låg status både i skolan och i det svenska samhället. Han märker att portugisiskan har låg status genom att det inte är så många som kan språket eller är intresserade av att lära sig det. ”Det är mest spanska som gäller”, säger Filipe. Han tror att ekonomiska faktorer kan vara en anledning till att portugisiskan har låg status. Portugal har inte varit speciellt starkt sedan 1500-talet och det påverkar hur folk tänker, menar Filipe. Rika länder har haft råd med t.ex. media och har kunnat sprida kulturen och språket, säger han.

Filipe har aldrig tänkt på vilka andra språk som har låg status, men han tror att det mest är språk som är okända och inte talas av så många människor här i Sverige. De språk som har hög status är framförallt engelska men också spanska, menar han. ”Om man kan läsa språken här så betyder det att många vill lära sig dem och då har de hög status”, säger han.

Hur ett språks status påverkar en person har Filipe aldrig tänkt på. Han tror dock att det påverkar språket mycket. ”Om man t.ex. har engelska som modersmål behöver man inte lära sig svenska”, förklarar han. På frågan om det någon gång känts pinsamt att prata portugisiska säger han något tveksamt att ”eh, nej, det har jag aldrig känt, men jag skulle aldrig prata portugisiska i skolan i alla fall”. Efter en kort betänketid konstaterar han dock att om det fanns någon på skolan som pratade jättebra portugisiska så skulle han inte kunna prata svenska med honom, ”det skulle vara jättekonstigt”. Om man däremot är flera som pratar portugisiska och en som pratar svenska, så pratar alla svenska, berättar Filipe. ”Det är viktigt att alla förstår”. Även med folk från Portugal pratar Filipe svenska. ”Det är ganska olika och svårt att förstå... eller man vill inte förstå”, förklarar Filipe.

När det gäller lärarnas inställning till elevernas modersmål säger Filipe att det är svenska som gäller i skolan och så måste det vara. Det allra viktigaste är att man lär sig svenska och de andra språk man håller på och läser i skolan, anser han. Om en elev inte kan vare sig sitt modersmål eller svenskan ordentligt är det bara att glömma

modersmålet, tycker Filipe. Man måste välja ett språk och då är svenskan det viktigaste, säger han.

På frågan om vilket språk som är viktigast för honom själv, säger han att det faktiskt är engelskan, ”för då kan man prata med alla, eller nästan alla”. Om han måste välja mellan svenska och portugisiska säger han att portugisiskan kommer att vara viktigast om han ska jobba med något som har med Brasilien att göra, men annars kommer självklart svenskan att vara viktigast. I privatlivet tror han dock att portugisiskan alltid kommer att vara viktigast, eftersom hela familjen kommer ifrån Brasilien. Filipes mamma kan inte svenska så med henne pratar han alltid portugisiska. Hans styvpappa säger alltid att han måste lära sig bra svenska, att det är det allra viktigaste. ”Portugisiska kan jag ju redan”, konstaterar Filipe.

5.2.4. Robert

Robert kommer ifrån Chile och har bott i Sverige i fem år. Han har spanska som modersmål och anser att det har hög status i Sverige. Att det är så tror han beror på att språket talas av så många människor, i stort sett en hel kontinent. I Sverige tycker många att spanska låter roligt och många vill lära sig språket. Det är många som planerar att åka utomlands efter gymnasiet och många av dem vill åka till Spanien. ”Då vill de ju också lära sig spanska”, säger Robert. Andra språk som har hög status är engelska och lite italienska och franska. Det är språk många vill lära sig som har hög status, förklarar han.

Det är framför allt en del afrikanska språk som har låg status och det tror Robert beror på att många tycker att de låter så fult. Han har inte tänkt så mycket på hur ett språks status kan påverka en individ, men när han får fundera ett tag så säger han: ”Om man t.ex. sitter i bamba och det sitter några vid ett bord och pratar somaliska jättehögt och det kommer någon och säger ’fy fan, vilket jävla fult språk’, då kanske de känner sig nervärderade. Man kanske tycker det är skämmit”.

Själv har Robert aldrig upplevt det pinsamt att prata spanska. Han berättar att det väldigt ofta händer att han börjar prata med okända människor när han är ute, att många tycker att det är kul att han pratar spanska och att en del kan prata spanska själva. ”Det är faktiskt jätteroligt”, säger han.

Robert upplever att lärarna på skolan tycker att det är väldigt viktigt att eleverna utvecklar sina modersmål. Lärarna gör ingen skillnad på olika språk, försäkrar han. Han tycker att det är självklart att lärarnas attityder påverkar eleverna mycket.

Robert tror att spanskan kommer att vara viktigast för honom i

framtiden. ”Jag ska ju bli civilingenjör och då kommer jag ju kanske att resa och plugga eller jobba i nåt latinamerikanskt land och då är spanskan viktigast”, förklarar han. Robert berättar att hans mamma vill lära sig svenska och alltid ber honom att prata svenska med henne. ”Men det går ju inte. Jag har ju alltid pratat spanska med dem”, säger han.

6. Sammanfattning och diskussion

Man kan konstatera att elevernas upplevelse av modersmålets status varierar stort. Elever med samma modersmål kan ha mycket skilda uppfattningar om språkets status. De elever som intervjuats var alla överens om att språk värderas olika. De verkar dock inte ha reflekterat i någon större utsträckning om varför det är på det sättet. Eleverna har olika uppfattningar om vilka språk som har hög respektive låg status och olika teorier om varför de har just den status de har. Alla är dock överens om att de språk man kan läsa i skolan har hög status, något som stämmer med resultaten av tidigare forskning (se t.ex. Sjögren 1996). Andra teorier som framkom i intervjuerna var att ett språks status beror på hur stort språket är, hur känt det är i Sverige eller hur det låter. En elev nämner också att landets ekonomiska status kan ”smitta av sig” på språket.

Två av eleverna nämner identitetsaspekten av språk. De förklarar hur det inte ”går” att prata något annat än modersmålet med personer som man har en etablerad relation med på detta språk, eller med andra personer som talar ens modersmål mycket bra. En elev nämner, intressant nog, hur han även talar sitt andraspråk med personer som har samma modersmål som han själv men kommer från ett annat land (den tidigare kolonialmakten). Hans förklaring är att man inte vill förstå dessa personer. Detta uttalande är lätt att relatera till den teori som förklarar att språket kan användas som ett sätt att skapa en identitet baserad på ett behov att markera distans till en överordnad majoritet (se Ogbu 1978 och Haglund 2004).

Den kvantitativa undersökningen visar att de elever som upplever att deras modersmål har hög status i samhället generellt upplever att det har hög status även i skolan (och tvärtom). Eleverna verkar alltså relativt överens om att de värderingar som finns i skolan speglar de värderingar som finns i samhället som helhet. Resultatet är dock något mer positivt för skolan än för samhället. Fler elever tycker att deras modersmål har högre status och anser sig möta färre negativa attityder i skolan än i

samhället som helhet. Två av de intervjuade eleverna är mycket positivt inställda till sin egen skola när det gäller frågan om modersmålets status. De betonar starkt att man på skolan respekterar alla språk och kulturer och att alla elever får vara sig själva. De tror också att deras skola, i den här aspekten, är bättre än andra skolor. Speciellt nämns ”svenska skolor” (skolor med en övervägande del elever med svenska som modersmål) som exempel på skolor där de tror att det skulle kunna kännas obehagligt att tala modersmålet.

De fyra intervjuade eleverna är alla överens om att ett språks status påverkar talarna av språket på ett eller annat sätt. Tre av eleverna nämner framförallt hur en låg status kan påverka talarna så att de känner sig nertryckta eller väljer att ta avstånd från sitt språk. Den fjärde eleven tror framförallt att en mycket hög status kan påverka personen så att hon inte bryr sig om att lära sig andra språk. I den kvantitativa undersökningen är det tydligt att modersmålets status, så som upplevd av eleven, har ett samband med elevens inställning till språket i fråga. Det generella mönstret i undersökningen är att elevens egen inställning till modersmålet förbättras ju högre status språket upplevs ha.

Det går inte att fastslå något säkert samband mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan. Dålig spridning på data, frånvaro av samband, ett otydligt samband eller ett icke linjärt samband kan vara orsaken till detta.

De data som har samlats in tyder på att det skulle kunna finnas ett icke linjärt samband mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan. Kanske är det så (som mina data visar) att både den mest positiva och den minst positiva inställningen till svenskan finns bland de elever som upplever att deras modersmål har låg status. Att många av dessa eleverna själva har en mindre positiv inställning ligger helt i linje med den sociokulturella teorin (se nedan). Att en stor andel elever som anser att modersmålet har en mycket låg status själva har en så positiv inställning till svenskan är något svårare att förstå. Det något märkliga resultatet skulle, om det är reellt, kunna härledas till de olika förhållningsätt som Sahaf (1994) beskriver att andraspråkselever kan utveckla. Enligt hans teori är det inte ovanligt att de elever som upplever att deras modersmål värderas lågt väljer att ta avstånd från ett av eller båda sina språk. Sahaf påpekar att det bland dem som tar avstånd från ett av språket är vanligare att de tar avstånd från modersmålet än andraspråket. Enligt den här teorin skulle den stora andelen elever, som anser att modersmålet har låg status och som själva har en mindre positiv inställning till svenskan, kunna bestå av de elever som har tagit avstånd från båda sina språk samt de som tagit avstånd från svenskan till

förmån för modersmålet. Den stora andel elever som anser att deras modersmål har låg status men som har en mycket positiv inställning till svenskan skulle kunna vara de elever som tagit avstånd från sitt modersmål till förmån för svenskan. Det samband som upptäckts mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan i den här undersökningen går att beskåda i diagram 9 i bilaga 5. Jag anser själv att det är mycket troligt att detta samband är reellt men eftersom det inte går att statistiskt säkerställa kan det inte säkert sägas bero på något annat än slumpen.

Det går inte heller att bevisa något samband mellan någon av de enskilda frågor som ingår i elevens inställning till svenskan och modersmålets status. Somliga av frågorna korrelerar positivt med modersmålets status och andra negativt. Det verkar dock som att eleverna generellt är mer stolta över att kunna svenska ju högre status de upplever att deras eget modersmål har.

Tidigare forskning har visat att de som är bra på sitt modersmål oftare än andra också är bra på sitt andraspråk (bl.a. Hyltenstam & Toumela 1996:36). Den här undersökningen visar att detsamma gäller inställningen till språken. De elever som har en positiv inställning till modersmålet har oftare än andra en positiv inställning också till svenskan.

Majoriteten av eleverna har markerat ett högre svarsalternativ på frågan om hur viktig svenskan kommer att vara för dem i framtiden jämfört med hur viktigt modersmålet kommer att vara. Detta kan eventuellt bero på att enkätundersökningen genomfördes i skolan. Utifrån de intervjuade elevernas resonemang kunde jag märka att eleverna ofta först tänkte på vilket språk som kommer att vara viktigast i utbildning och yrkesliv. Flera av eleverna tror dock att deras modersmål kommer att vara viktigare för dem i privatlivet. Det är också intressant att se att så många elever tycker att det är viktigare att kunna läsa och skriva på svenska jämfört med på modersmålet. När det gäller vikten av att förstå och tala är skillnaden mellan språken mindre. Detta kan mycket väl bero på att just den svenska litteraciteten betonas så starkt i skolan (se Axelsson och Bunar 2006).

De intervjuade eleverna är alla mycket nöjda med sina lärares förhållningssätt till elevernas modersmål. Två av eleverna upplever att deras lärare inte bryr sig så mycket om modersmålet, men att det inte heller är deras sak. Detta betyder att lärarna, trots att de fått relativt låga poäng på de frågor som ingår i lärarnas agerande, inte nödvändigtvis upplevs ha en speciellt negativ inställning till elevernas språk. Enkätundersökningen visar dock att lärarnas förhållningssätt till

elevernas modersmål i högsta grad påverkar elevernas upplevelse av modersmålets status. De elever som upplever att deras lärare värderar deras kunskaper i modersmålet högt upplever också i högre grad att modersmålet har hög status.

Fråga 7, en av de frågor som ingår i lärarnas agerande, har inte något tydligt samband med modersmålets status. Frågan lyder: *i vilken utsträckning uppmuntrar dina lärare dig att använda ditt modersmål i skolundervisningen*. En förklaring till detta skulle kunna vara att eleverna ser det som fullständigt självklart att man bara använder svenska i skolan, en slutsats som bl.a. Haglund kommit fram till (2004). Att de inte uppmuntras att använda sitt modersmål ses då inte som något som har med lärarna att göra, ur det här perspektivet är det ju omöjligt att använda modersmålet i skolundervisningen. Det sammanlagda värdet på frågorna 8,9 och 10, som mer direkt handlar om lärarnas inställning till elevernas modersmål, kanske egentligen ger ett bättre värde på lärarnas agerande. De elever som angett höga värden på dessa tre frågor och alltså upplever att deras lärare har en positiv inställning till deras språk, har också själva en mer positiv inställning till sitt modersmål och, intressant nog, även till svenskan.

Det är väldigt intressant att eleverna i SPNV anser sig möta ett så markant mycket bättre agerande från lärarnas sida, än eleverna på det samhällsvetenskapliga programmet. Denna skillnad tycks reell då den inte försvinner vid en kontroll mot andra bakgrundsvariabler såsom deltagande i modersmålsundervisning, typ av svenskundervisning eller antal år i Sverige. Skillnaden beror troligtvis antingen på eleverna själva eller på lärarna/undervisningsformen. Eleverna i SPNV är, eftersom de valt detta program, antagligen relativt ambitiösa och språkmedvetna. Mycket tyder dock på att det inte är detta utan istället faktiska skillnader mellan lärare/undervisningsform på de olika programmen som orsakar skillnaden. Jag har valt att inte presentera resultat av lärarnas agerande för eleverna på det specialutformade samhällsvetenskapliga programmet och på det naturvetenskapliga programmet, då de är baserade på ett så pass litet antal elever. En snabb titt avslöjar dock att naturelevernas uppfattning om lärarnas agerande är i princip identisk med samhällselevernas. Resultatet för eleverna på det specialutformade samhällsvetenskapliga programmet liknar däremot mer det för eleverna på SPNV. Informella samtal med lärare och elever på skolan säger mig att den allmänna uppfattningen tycks vara att eleverna på det naturvetenskapliga programmet är mer ambitiösa än eleverna på det samhällsvetenskapliga programmet i allmänhet och eleverna på det specialutformade samhällsvetenskapliga programmet i synnerhet. Ändå

är det resultaten för SPNV och det specialutformade samhällsvetenskapliga programmet som liknar varandra och sticker ut med sina höga resultat. Vi kan konstatera att eleverna på de två programmen inte liknar varandra mer än övriga elever på skolan (snarare är de mer olika). Däremot tycks lärarna och undervisningsformen likna varandra i de båda klasserna. Lärarna i de båda klasserna har många undervisningstimmar i samma grupp, och har därför förmodligen större möjligheter att ge var och en av eleverna mycket uppmärksamhet, än lärarna på de traditionella programmen. Eleverna i dessa klasser har också kontakt med flera utbildade svensklärare, varav minst en är utbildad i svenska som andraspråk. Detta resultat kan relateras till det i den undersökning som Bunar beskriver, som visar att en ökad positiv uppmärksamhet leder till bättre resultat i skolan (DN 060517).

Den uppmärksamhet och uppskattning eleverna anser att deras lärare ger dem tycks alltså ha betydelse för vilken inställning eleven själv utvecklar gentemot sina språk. Hur undervisningen är organiserad, och vilken utbildning lärarna har verkar i sin tur ha betydelse för lärarnas möjlighet att ge eleverna denna uppskattning. Detta är naturligtvis ett mycket tacksamt resultat som är viktigt för oss blivande lärare, redan aktiva lärare och skollädares att ha i beaktande.

Det verkar som att den sociokulturella teorin om lärande som förespråkas av bland annat Dysthe, i hög grad stämmer. Eleverna tycks mer villiga att lära sig ett modersmål som de märker värderas högt i skolan. De är också mer positiva till det skolan har att erbjuda, däribland kunskaper i det svenska språket, då deras egna kunskaper värderas högt.

Trots att sambandet mellan modersmålets status och elevens inställning till modersmålet är tydligt är det viktigt att också notera att det finns representanter för både den mest och den minst positiva inställningen till modersmålet i samtliga statusgrupper (detsamma gäller samtliga samband i undersökningen). Detta betyder att det inte finns någon enkel och heltäckande förklaring till varför olika elever har olika inställning till sina språk.

Slutligen vill jag passa på att säga hur intressant och lärorikt det varit att genomföra denna undersökning. Det har blivit oerhört tydligt hur viktig en elevs inställning till sina språk är för hennes/hans lärande och identitetsutveckling, samt hur stor betydelse omgivningen har för hur elevens egen inställning utvecklas. Jag hoppas också på att fler och större studier genomförs för att utreda exakt hur sambandet mellan modersmålets status och elevens inställning till svenskan ser ut.

Litteraturlista

- Axelsson, M & Bunar, N 2006. Inledning. I: Axelsson, M & Bunar, N (red), *Skola, språk och storstad: en antologi om språkutveckling och skolans villkor i det mångkulturella urbana rummet*. Stockholm: Pocky, s. 7-36.
- Bergström, G & Boréus, K 2000. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Djurfeldt, G, Larsson, R & Stjärnhagen, O 2003. *Statistisk verktygslåda: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O 2003. Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I: Dysthe, O (red.), *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur, s. 31-74.
- Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L 2004. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Haglund, C 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Hyltenstam, K & Lindberg, I (red.), *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 359-388.
- Hill, M 1996. *Invandrarbarns möjligheter: om hemspråksundervisning och språkutveckling*. Mölndal: institutionen för pedagogik, GU.
- Hyltenstam, K & Tuomela, V 1996. Hemspråksundervisningen. I: Hyltenstam, K (red.), *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur, s. 9-109.
- Lgr 80, *Läroplan för grundskolan* 1980. Stockholm: Skolverket.
- Ogbu, J.U. 1978. *Minority education and caste: the American system in cross-cultural perspective*. New York: Academic Press.
- Paechter, C.F. 1998. *Educating the Other. Gender, Power and Schooling*. London: Falmer.
- Sahaf, A.R. 1994. *Language, Identity and Social Behaviour. A Sociocultural Approach to the Study of the Concept "Will" on the Effectiveness of the "How's" and "Why's" of Bilingualism*. Linköping: Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Sjögren, A 1996. Några röster från lärarsidan. I: Sjögren, A, Runfors, A & Ramberg, I (red.), *En "bra" svenska? Om språk, kultur och makt: en antologi inom projektet språk och miljö*. Tumba: Mångkulturellt centrum, s. 15-17.

Sjögren, A & Runfors, A 1996. Introduktion. I: Sjögren, A, Runfors, A & Ramberg, I (red.), *En "bra" svenska? Om språk, kultur och makt: en antologi inom projektet språk och miljö*. Tumba: Mångkulturellt centrum. s. 7-11.

Trost, J 2005. *Kvalitativa intervjuer*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.

DN 060419. Vem äger svenskan?

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2207&a=537973>.

Hämtad 2007-08-06.

DN 060517. Ett språk för miljoner.

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=545607>.

Hämtad 2007-08-06.

DN 070102. Folkpartister, skolbarn ska bara prata svenska.

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=601805>.

Hämtad 2007-08-06.

DN 070125. Landskronaskola slopar språkförbud.

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=609928>.

Hämtad 2007-08-06.

Wikipedia: den fria encyklopedin på nätet.

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Modersm%C3%A5l>. Hämtad 2007-08-12.

http://sv.wikipedia.org/wiki/Social_status. Hämtad 2007-08-12.

Kön: Tjej
 Kille

Födelse land: Sverige
 Annat: _____ Kom till Sverige år: _____

Modersmål: _____ (om du har två eller flera modersmål, välj ett av dem och tänk på detta språk när du svarar på de frågor som följer)

Deltar du i modersmålsundervisning? ja
 nej

Vilken svenskundervisning deltar du i? svenska
 svenska som andraspråk

Jag kommer senare i vår att genomföra en intervju med ett fåtal av er som svarat på denna enkät. Kan du tänka dig att delta i intervjun?

ja. Namn: _____ Klass: _____
 nej Anonym

Besvara följande frågor genom att ringa in det svarsalternativ som stämmer bäst överens med din uppfattning/åsikt.

	mycket låg	låg	medel	hög	mycket hög
1 Vilken status tycker du att ditt modersmål har i skolan? (hur värderas språket?)	1	2	3	4	5
2 Vilken status tycker du att ditt modersmål har i samhället som helhet?	1	2	3	4	5
	aldrig	sällan	ibland	ofta	alltid
3 Har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål i skolan?	1	2	3	4	5
4 Har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål i samhället som helhet?	1	2	3	4	5
5 Har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål i skolan?	1	2	3	4	5
6 Har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål i samhället som helhet?	1	2	3	4	5

Följande frågor gäller alla dina lärare utom eventuella modersmålslärare.

	mycket liten	liten	medel	stor	mycket stor
7 I vilken utsträckning uppmuntrar dina lärare dig att använda ditt modersmål i skolundervisningen? (använda material på ditt modersmål, anteckna på ditt modersmål, etc.)	1	2	3	4	5
8 I vilken utsträckning är dina lärare medvetna om hur bra du är på ditt modersmål?	1	2	3	4	5
9 I vilken utsträckning tror du att dina lärare ser dina kunskaper i ditt modersmål som en tillgång?	1	2	3	4	5
10 I vilken utsträckning är det viktigt för dina lärare att du vidareutvecklar dina kunskaper i ditt modersmål?	1	2	3	4	5

	Inte alls viktigt	inte så viktigt	halv viktigt	ganska viktigt	mycket viktigt
11 Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål?	1	2	3	4	5
12 Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål?	1	2	3	4	5
13 Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska?	1	2	3	4	5
14 Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska?	1	2	3	4	5
15 Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål?	1	2	3	4	5
16 Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska?	1	2	3	4	5
	inte alls roligt	inte så roligt	halv roligt	ganska roligt	mycket roligt
17 Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål?	1	2	3	4	5
18 Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan?	1	2	3	4	5
	mycket liten	liten	medel	stor	mycket stor
19 Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden?	1	2	3	4	5
20 Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden?	1	2	3	4	5
	inte alls br/grn	inte så br/grn	halv br/grn	ganska br/grn	mycket br/grn
21 Hur bra talar du ditt modersmål?	1	2	3	4	5
22 Hur gärna talar du ditt modersmål?	1	2	3	4	5
23 Hur bra talar du svenska?	1	2	3	4	5
24 Hur gärna talar du svenska?	1	2	3	4	5
	inte alls stolt	inte så stolt	halv stolt	ganska stolt	mycket stolt
25 Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?	1	2	3	4	5
26 Hur stolt är du över att kunna svenska?	1	2	3	4	5

Tack för din medverkan!

Bilaga 2

Korrelationstest: mellan två kvantitativa variabler.
Signifikanta resultat markeras med fetstil.

Tabell 1

		Modersmålets status	har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål?	har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål?
Modersmålets status	Pearson Correlation	1	,472(**)	,080
	Sig. (2-tailed)		,000	,409
	N	108	106	108
har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål?	Pearson Correlation	,472(**)	1	-,156
	Sig. (2-tailed)	,000		,106
	N	106	108	108
har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål?	Pearson Correlation	,080	-,156	1
	Sig. (2-tailed)	,409	,106	
	N	108	108	110

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 2

		Modersmålets status
Elevens inställning till modersmålet	Pearson Correlation	,335(**)
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	105

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 3

		Modersmålets status
Modersmålets status	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	108
Elevens inställning till svenskan	Pearson Correlation	-,054
	Sig. (2-tailed)	,585
	N	104

Tabell 4

		Modersmålets status
Lärarnas agerande	Pearson Correlation	,206(*)
	Sig. (2-tailed)	,033
	N	107

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Bilaga 3

Tau-test: test av samband mellan två kvalitativa variabler med rangordnade svarsalternativ. Signifikanta resultat markeras med fetstil.

Tabell 5

Vilken status tycker du att ditt modersmål har i skolan? *

Vilken status tycker du att ditt modersmål har i samhället som helhet?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,405	,083	4,680	,000
N of Valid Cases	108			

a Not assuming the null hypothesis.

b Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tabell 6

Har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål i skolan? *

Har du upplevt att du mött positiva attityder när du använt ditt modersmål i samhället som helhet?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,592	,065	8,378	,000
N of Valid Cases	108			

Har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål i skolan? *

Har du upplevt att du mött negativa attityder när du använt ditt modersmål i samhället i helhet?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,541	,066	7,355	,000
N of Valid Cases	110			

Tabell 7

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,519	,087	4,554	,000
N of Valid Cases	109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,330	,087	3,334	,001
N of Valid Cases	109			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,360	,080	3,947	,000
N of Valid Cases	109			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,365	,066	4,383	,000
N of Valid Cases		108			

Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,425	,073	4,563	,000
N of Valid Cases		108			

Hur gärna talar du ditt modersmål? * Hur stolt är du över att kunna ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,261	,079	3,030	,002
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål? * Hur gärna talar du ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,400	,077	4,856	,000
N of Valid Cases		110			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål? * Hur gärna talar du ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,314	,085	3,620	,000
N of Valid Cases		110			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur gärna talar du ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,221	,084	2,624	,009
N of Valid Cases		110			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur gärna talar du ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,330	,072	4,568	,000
N of Valid Cases		109			

Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden? * Hur gärna talar du ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,294	,079	3,688	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål? * Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,430	,075	5,124	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål? * Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,270	,084	3,191	,001
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,410	,081	4,970	,000
N of Valid Cases		109			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål? * Vilken betydelse tror du att ditt modersmål kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,327	,078	4,175	,000
N of Valid Cases		108			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,346	,072	4,514	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,400	,069	5,511	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,478	,071	6,574	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål? * Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.

Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,622	,062	7,951	,000
N of Valid Cases		110			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,466	,077	5,655	,000
N of Valid Cases		110			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla ditt modersmål? * Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,487	,070	6,032	,000
N of Valid Cases		110			

Tabell 8

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,118	,094	1,224	,221
N of Valid Cases		110			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,092	,094	,959	,337
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,201	,093	2,134	,033
N of Valid Cases		110			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,251	,083	3,001	,003
N of Valid Cases		109			

Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,444	,079	5,247	,000
N of Valid Cases		109			

Hur gärna talar du svenska? * Hur stolt är du över att kunna svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,212	,094	2,218	,027
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Hur gärna talar du svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,258	,086	2,480	,013
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska? * Hur gärna talar du svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,270	,093	2,353	,019
N of Valid Cases		108			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska? * Hur gärna talar du svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,239	,088	2,676	,007
N of Valid Cases		109			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan? * Hur gärna talar du svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,116	,090	1,279	,201
N of Valid Cases		108			

Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden? * Hur gärna talar du svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,183	,090	2,006	,045
N of Valid Cases		108			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,333	,062	3,535	,000
N of Valid Cases		109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska? * Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,253	,076	2,680	,007

N of Valid Cases	108			
------------------	-----	--	--	--

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska? * Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,287	,088	3,121	,002
	N of Valid Cases	109			

Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan? * Vilken betydelse tror du att svenskan kommer att ha för dig i framtiden?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,209	,084	2,492	,013
	N of Valid Cases	108			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,137	,061	2,013	,044
	N of Valid Cases	109			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,164	,068	2,097	,036
	N of Valid Cases	108			

Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska? * Hur roligt tycker du att det är att vidareutveckla svenskan?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,282	,074	3,612	,000
	N of Valid Cases	109			

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,202	,108	1,700	,089
	N of Valid Cases	110			

Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska? * Hur viktigt är det för dig att vidareutveckla din svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,229	,107	1,876	,061

N of Valid Cases	109			
------------------	-----	--	--	--

Hur viktigt är det för dig att kunna förstå/tala svenska? * Hur viktigt är det för dig att kunna läsa/skriva på svenska?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,834	,092	3,380	,001
	N of Valid Cases	109			

Tabell 9

I vilken utsträckning uppmuntrar dina lärare dig att använda ditt modersmål i skolundervisningen? * I vilken utsträckning är det viktigt för dina lärare att du vidareutvecklar dina kunskaper i ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,456	,063	6,842	,000
	N of Valid Cases	109			

I vilken utsträckning är dina lärare medvetna om hur bra du är på ditt modersmål? * I vilken utsträckning är det viktigt för dina lärare att du vidareutvecklar dina kunskaper i ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,535	,057	9,275	,000
	N of Valid Cases	110			

I vilken utsträckning tror du att dina lärare ser dina kunskaper i ditt modersmål som en tillgång? * I vilken utsträckning är det viktigt för dina lärare att du vidareutvecklar dina kunskaper i ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,549	,061	8,896	,000
	N of Valid Cases	110			

I vilken utsträckning uppmuntrar dina lärare dig att använda ditt modersmål i skolundervisningen? * I vilken utsträckning tror du att dina lärare ser dina kunskaper i ditt modersmål som en tillgång?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,512	,057	8,372	,000
	N of Valid Cases	109			

I vilken utsträckning är dina lärare medvetna om hur bra du är på ditt modersmål? * I vilken utsträckning tror du att dina lärare ser dina kunskaper i ditt modersmål som en tillgång?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,576	,056	9,757	,000
	N of Valid Cases	110			

I vilken utsträckning uppmuntrar dina lärare dig att använda ditt modersmål i skolundervisningen? * I vilken utsträckning är dina lärare medvetna om hur bra du är på ditt modersmål?

		Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,486	,068	6,738	,000
	N of Valid Cases	109			

Tabell 10

Lärarnas agerande (fråga 7-10) * Inställning till det egna modersmålet

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,221	,086	2,570	,010
N of Valid Cases	106			

Lärarnas agerande 2, fråga 8-10 * Inställning till det egna modersmålet

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,283	,082	3,460	,001
N of Valid Cases	107			

Lärarnas agerande (fråga 7-10)* Inställning till svenskan

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,094	,071	1,322	,186
N of Valid Cases	105			

Lärarnas agerande 2, fråga 8-10 * Inställning till svenska

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,145	,073	2,002	,045
N of Valid Cases	106			

Tabell 11

Inställning till det egna modersmålet * Inställning till svenskan

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,157	,081	1,931	,053
N of Valid Cases	105			

Tabell 15

Hur gärna talar du ditt modersmål? * Hur bra talar du ditt modersmål?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,588	,063	8,684	,000
N of Valid Cases	110			

Hur gärna talar du svenska? * Hur bra talar du svenska?

	Value	Asymp. Std. Error(a)	Approx. T(b)	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,380	,080	4,463	,000
N of Valid Cases	109			

Bilaga 4

ANOVA-test: mellan en kvalitativ och en kvantitativ variabel, där den kvalitativa variabeln har fler än två kategorier.

Signifikanta resultat markeras med fetstil.

Tabell 12

Fråga 11 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	13,431	4	3,358	4,455	,002
Within Groups	77,631	103	,754		
Total	91,063	107			

Fråga 12 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,332	4	,833	,978	,423
Within Groups	87,730	103	,852		
Total	91,062	107			

Fråga 15 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,109	4	1,027	1,217	,308
Within Groups	86,953	103	,844		
Total	91,062	107			

Fråga 17 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	12,699	4	3,175	4,159	,004
Within Groups	77,857	102	,763		
Total	90,556	106			

Fråga 19 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	10,852	4	2,713	3,472	,011
Within Groups	79,704	102	,781		
Total	90,556	106			

Fråga 22 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	11,167	4	2,792	3,599	,009
Within Groups	79,896	103	,776		
Total	91,062	107			

Fråga 25 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,845	3	2,615	3,440	,020

Within Groups	78,296	103	,760		
Total	86,140	106			

Tabell 13

Fråga 13 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,175	2	2,087	2,522	,085
Within Groups	86,888	105	,828		
Total	91,062	107			

Fråga 14 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,635	2	1,817	2,199	,116
Within Groups	85,954	104	,826		
Total	89,589	106			

Fråga 16 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,734	3	1,245	1,482	,224
Within Groups	87,329	104	,840		
Total	91,062	107			

Fråga 18 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,258	4	,315	,359	,837
Within Groups	89,298	102	,875		
Total	90,556	106			

Fråga 20 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,928	4	,732	,852	,496
Within Groups	87,628	102	,859		
Total	90,556	106			

Fråga 24 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,385	3	1,128	1,372	,256
Within Groups	84,732	103	,823		
Total	88,117	106			

Fråga 26 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,858	3	1,953	2,384	,074
Within Groups	85,204	104	,819		
Total	91,062	107			

Tabell 14

Fråga 7 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,810	4	,203	,229	,922
Within Groups	90,209	102	,884		
Total	91,019	106			

Fråga 8 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,195	4	1,799	2,209	,073
Within Groups	83,868	103	,814		
Total	91,063	107			

Fråga 9 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	8,500	4	2,125	2,651	,037
Within Groups	82,562	103	,802		
Total	91,063	107			

Fråga 10 * Modersmålets status

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,746	4	1,936	2,394	,055
Within Groups	83,317	103	,809		
Total	91,063	107			

Tabell 16

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Modersmålets status * Hur bra talar du ditt modersmål?	Between Groups	10,312	4	2,578	3,288	,014
	Within Groups	80,751	103	,784		
	Total	91,063	107			
Elevers inställning till modersmålet * Hur bra talar du ditt modersmål?	Between Groups	19,527	4	4,882	14,979	,000
	Within Groups	33,243	102	,326		
	Total	52,770	106			
Elevers inställning till svenskan * Hur bra talar du ditt modersmål?	Between Groups	,771	4	,193	1,226	,305
	Within Groups	15,877	101	,157		
	Total	16,648	105			
Lärarnas agerande 2 * Hur bra talar du ditt	Between Groups	8,971	4	2,243	1,854	,124

modersmål?						
	Within Groups	126,998	105	1,210		
	Total	135,969	109			

Tabell 17

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Modersmålets status * Hur bra talar du svenska?	Between Groups	1,729	3	,576	,687	,562
	Within Groups	86,388	103	,839		
	Total	88,117	106			
Elevens inställning till modersmålet * Hur bra talar du svenska?	Between Groups	2,149	3	,716	1,455	,231
	Within Groups	50,222	102	,492		
	Total	52,371	105			
Elevens inställning till svenskan * Hur bra talar du svenska?	Between Groups	1,727	3	,576	3,934	,011
	Within Groups	14,921	102	,146		
	Total	16,648	105			
Lärarnas agerande 2 * Hur bra talar du svenska?	Between Groups	6,407	3	2,136	1,760	,159
	Within Groups	127,418	105	1,214		
	Total	133,825	108			

Tabell 18

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Modersmålets status * Antal år i Sverige (2år - född i Sverige)	Between Groups	,566	4	,141	,161	,957
	Within Groups	88,500	101	,876		
	Total	89,066	105			
Elevens inställning till modersmålet * Antal år i Sverige (2år - född i Sverige)	Between Groups	3,141	4	,785	1,588	,183
	Within Groups	49,436	100	,494		
	Total	52,576	104			
Elevens inställning till svenskan * Antal år i Sverige (2år - född i Sverige)	Between Groups	,606	4	,151	,964	,431
	Within Groups	15,554	99	,157		
	Total	16,160	103			
Lärarnas agerande 2 *	Between	13,403	4	3,351	2,831	,028

Antal år i Sverige (2år – född i Sverige)	Groups				
	Within Groups	121,917	103	1,184	
	Total	135,320	107		

Tabell 19

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Modersmålets status * modersmål	Between Groups	11,327	3	3,776	7,136	,000
	Within Groups	27,513	52	,529		
	Total	38,839	55			
Elevens inställning till modersmålet * modersmål	Between Groups	3,371	3	1,124	2,431	,075
	Within Groups	24,034	52	,462		
	Total	27,405	55			
Elevens inställning till svenskan * modersmål	Between Groups	1,576	3	,525	3,670	,018
	Within Groups	7,444	52	,143		
	Total	9,020	55			
Lärarnas agerande 2 * modersmål	Between Groups	1,325	3	,442	,378	,769
	Within Groups	63,076	54	1,168		
	Total	64,400	57			

Bilaga 5

Diagram

Diagram 1

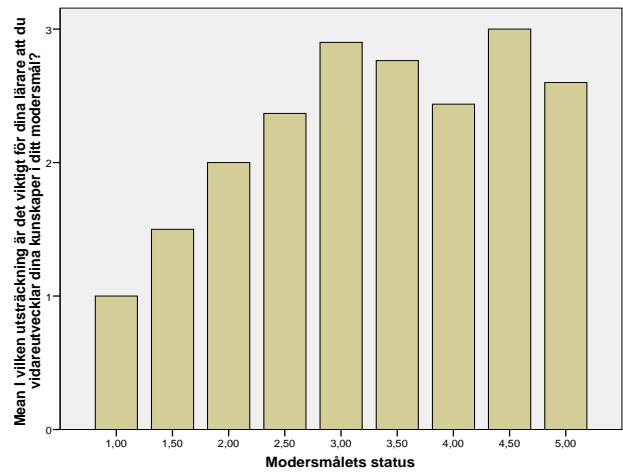
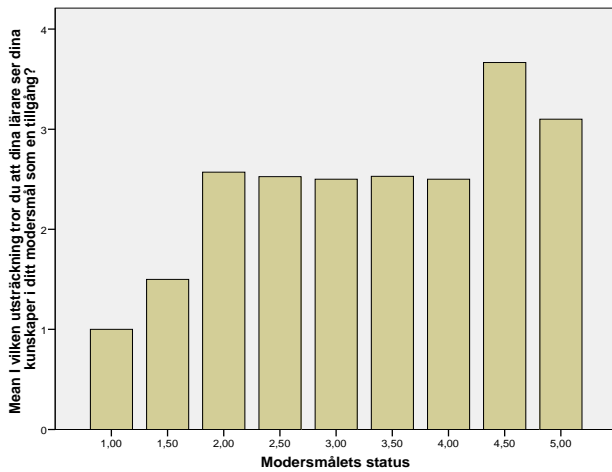
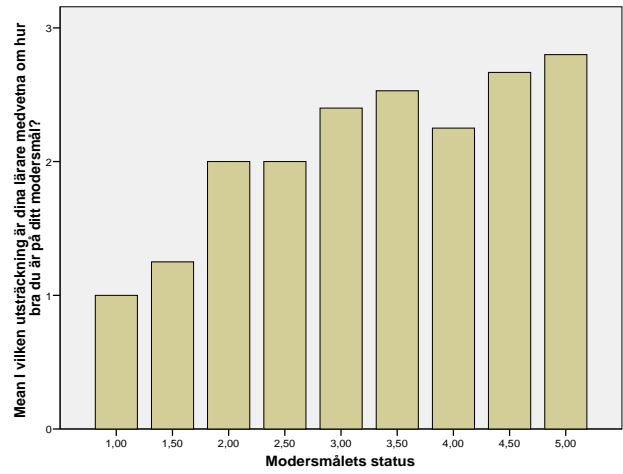
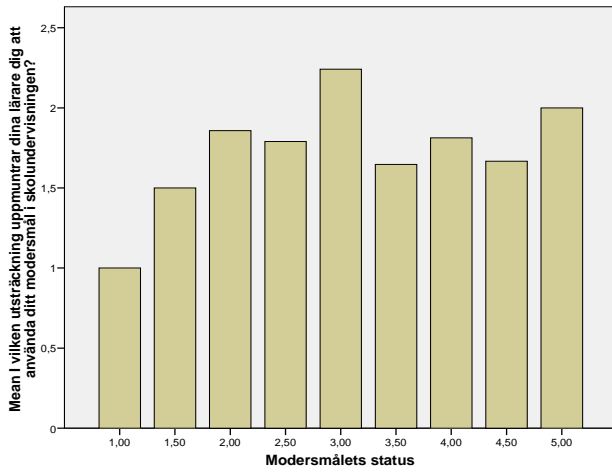

Diagram 2

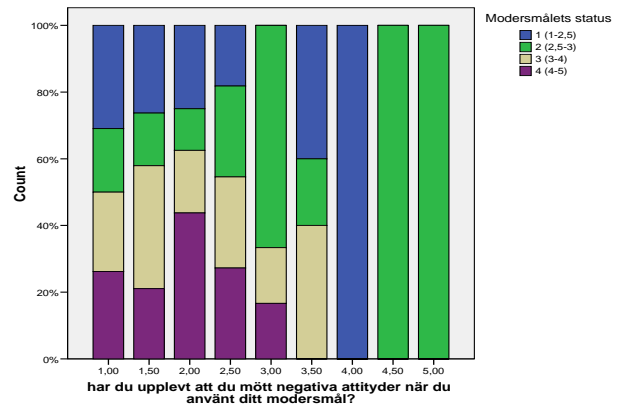
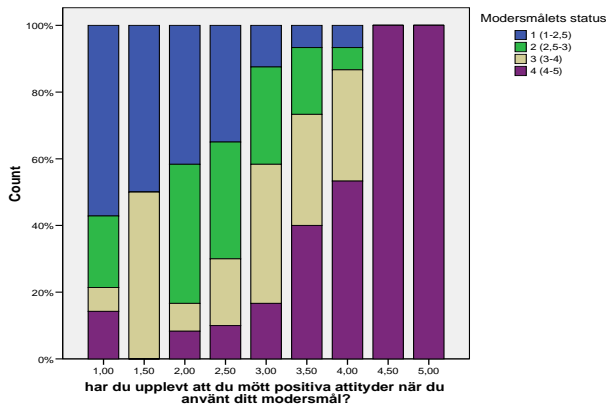
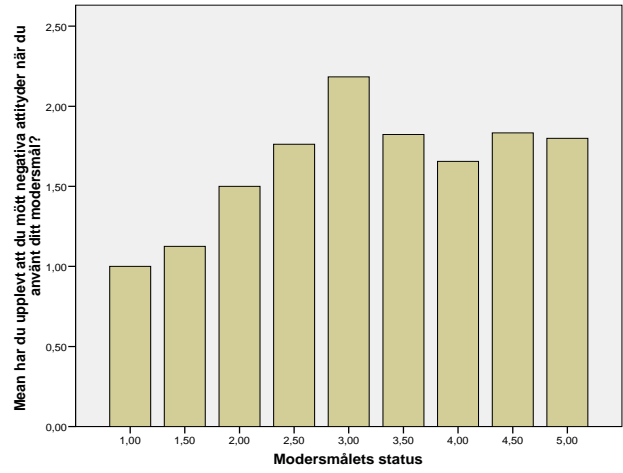
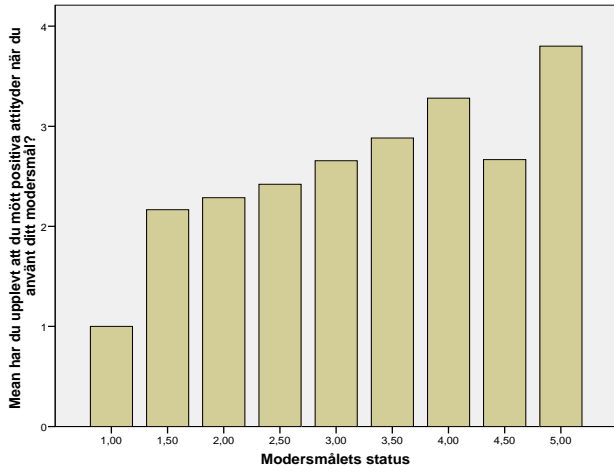

Diagram 3

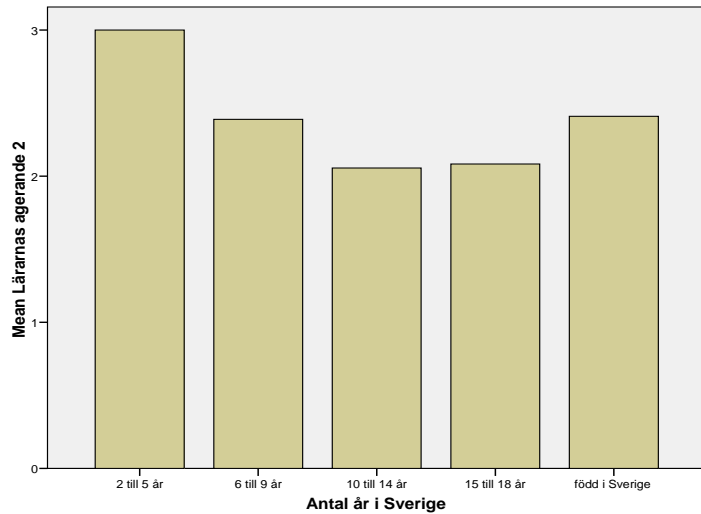

Diagram 4

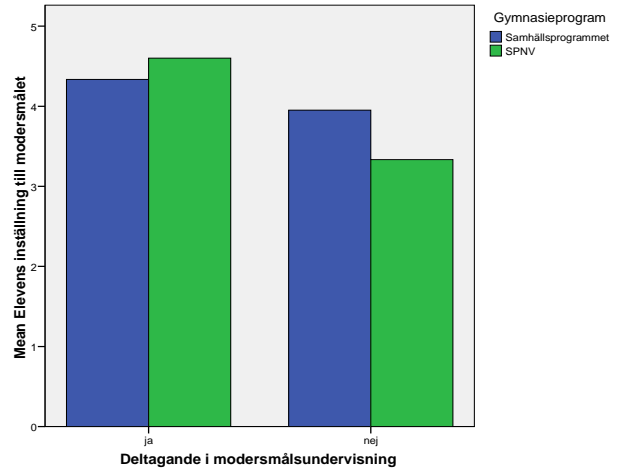
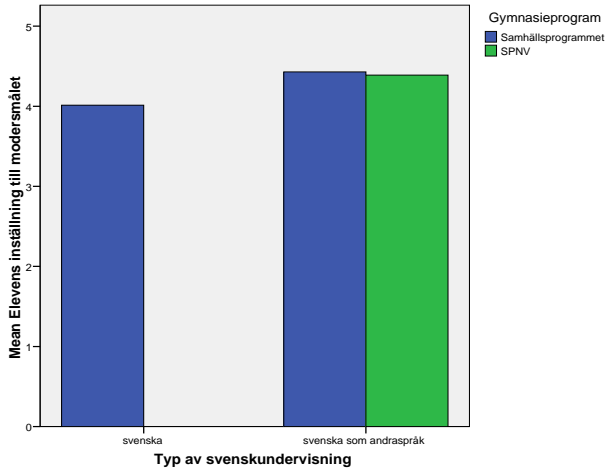

Diagram 5

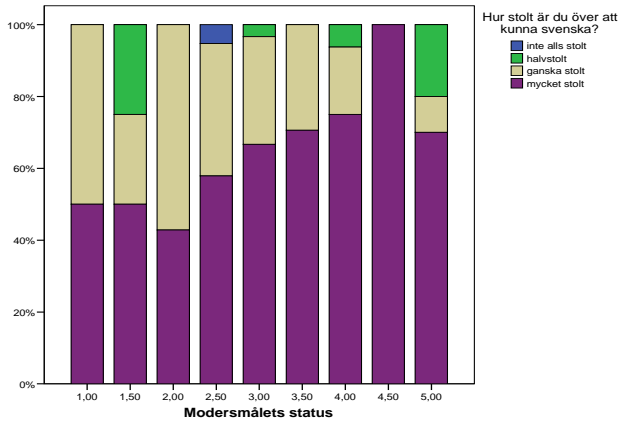
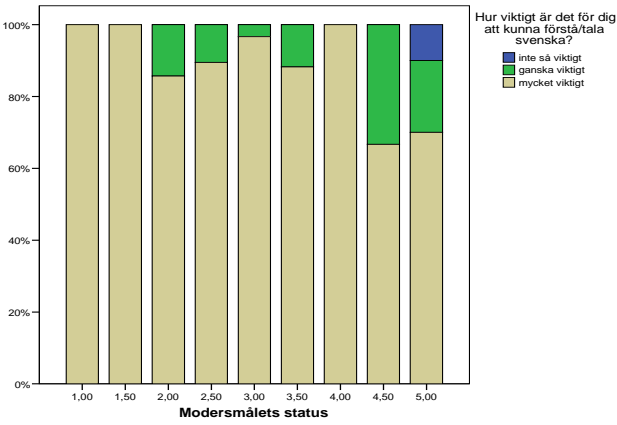
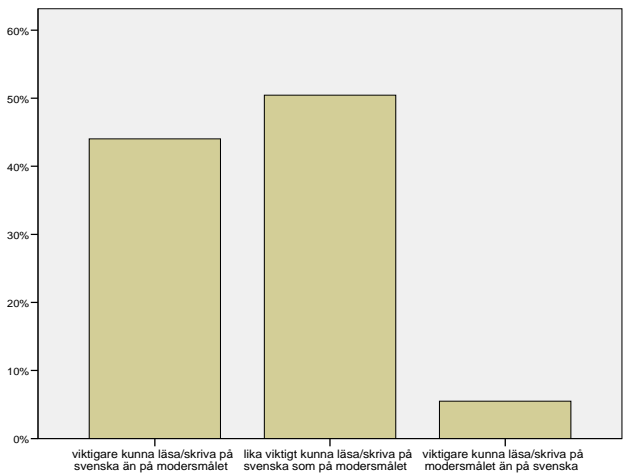
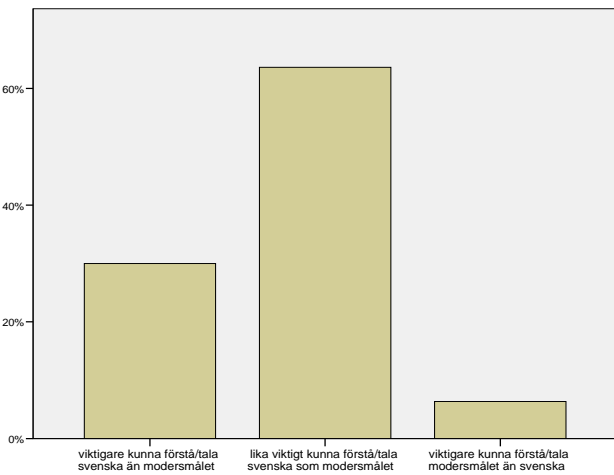

Diagram 6

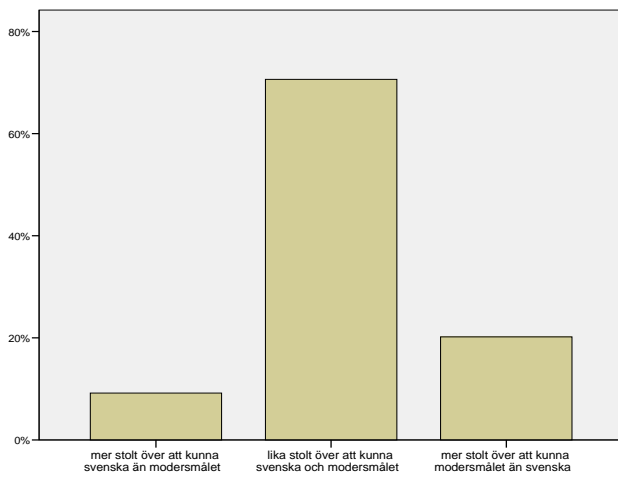
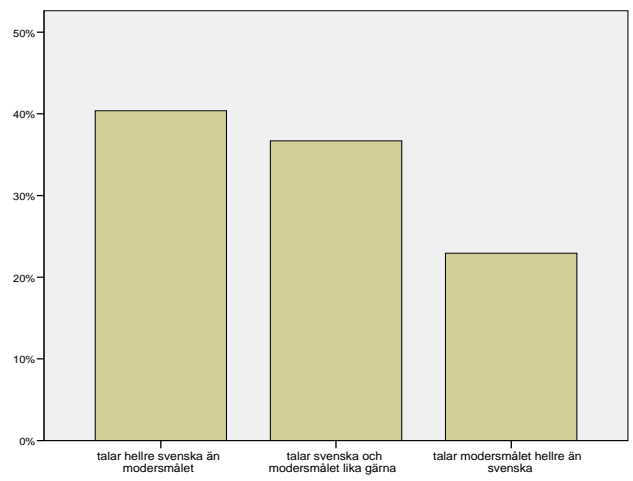
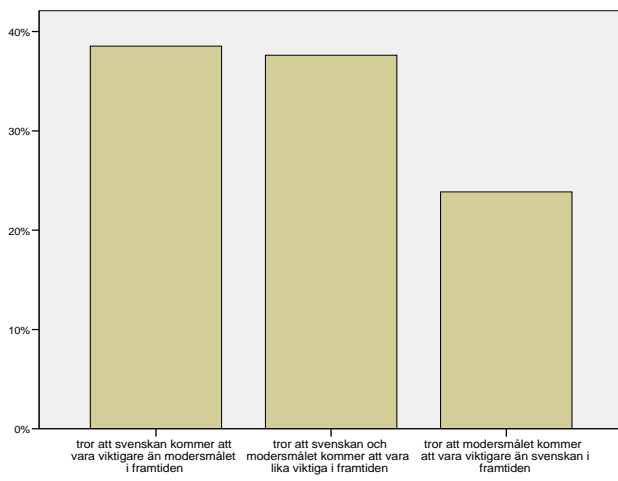
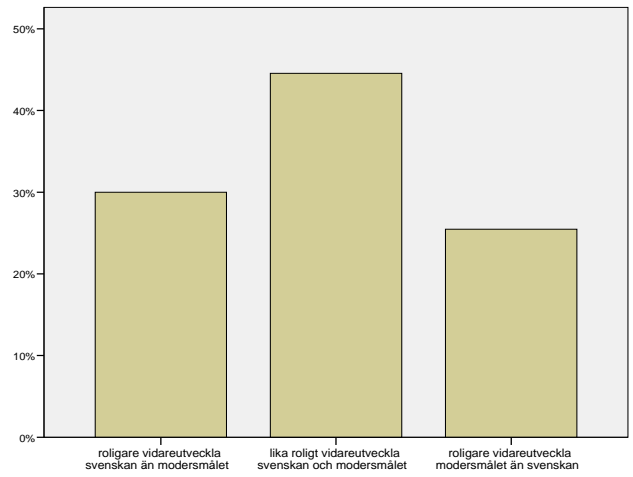
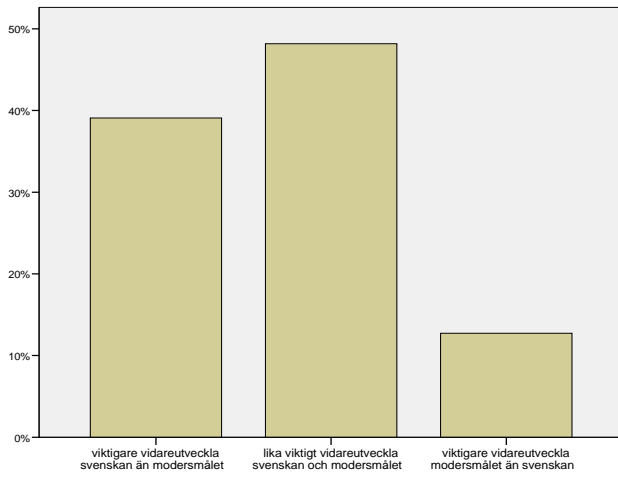

Diagram 7

I följande diagram är kategorin *inte alls bra* utesluten, då den bestod av endast 1 elev.

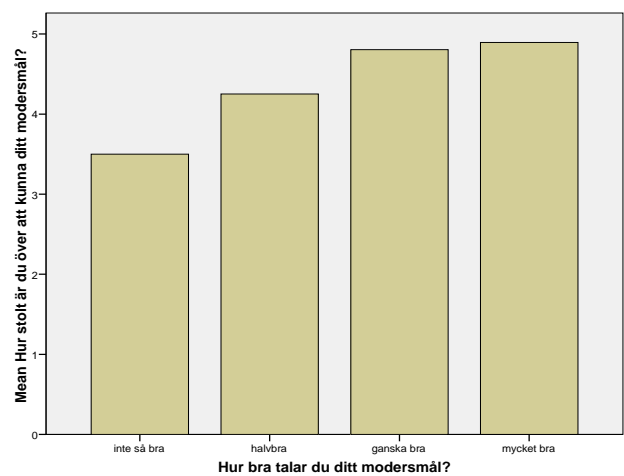
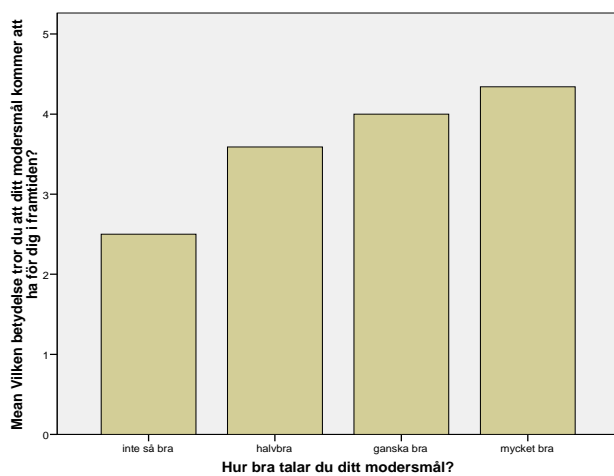
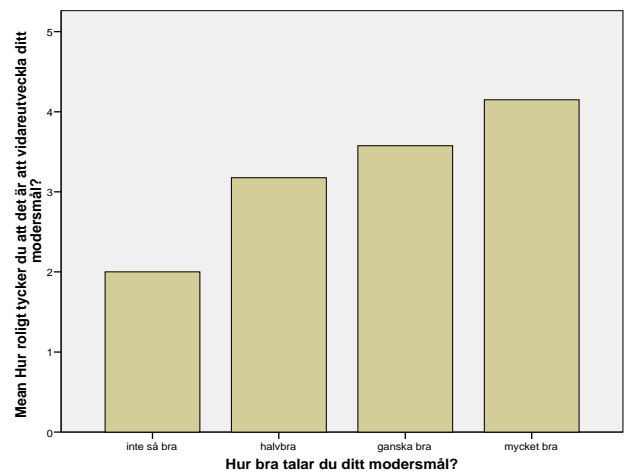
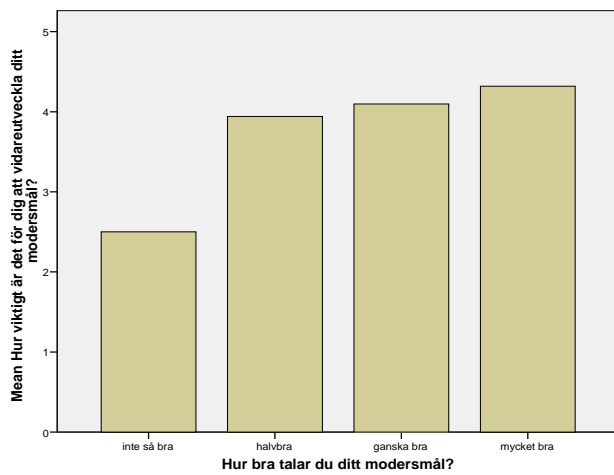
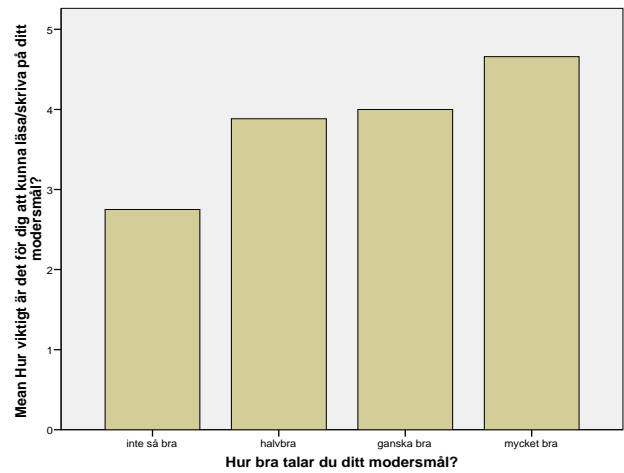
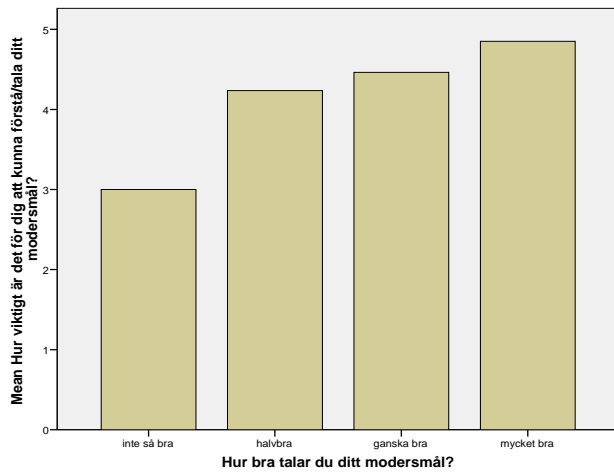

Diagram 8

I följande diagram är kategorin *inte så bra* utesluten, då den bestod av endast 1 elev.

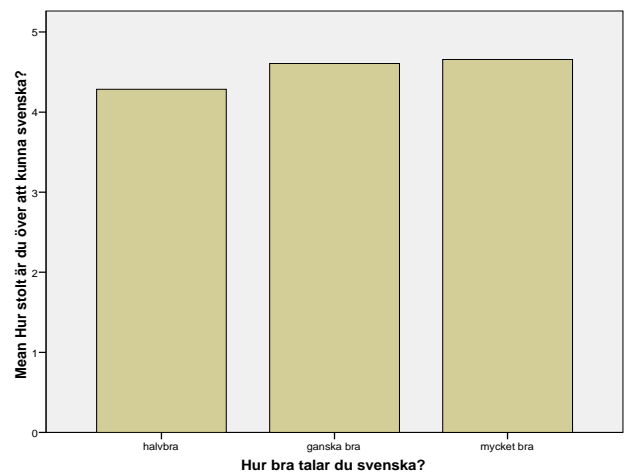
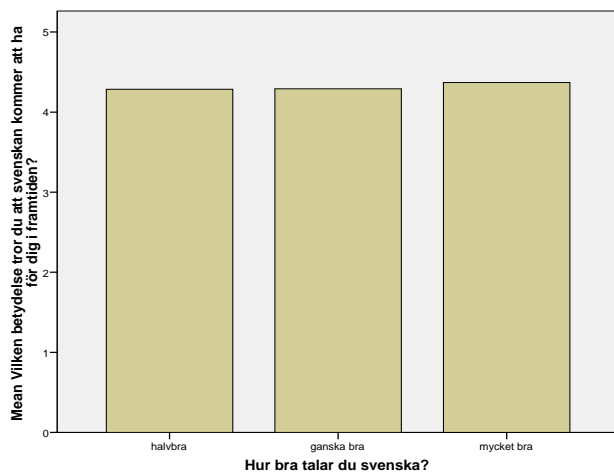
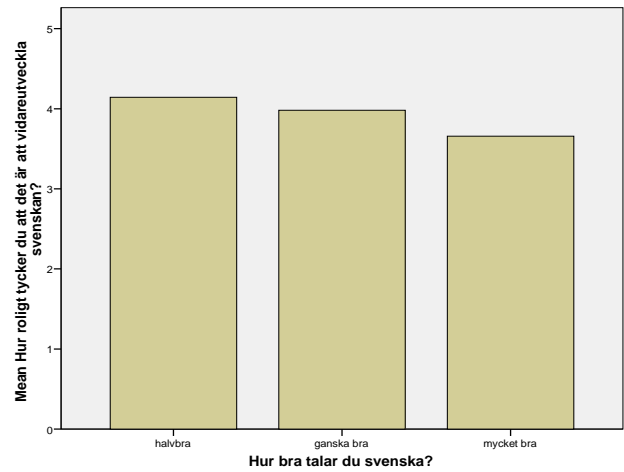
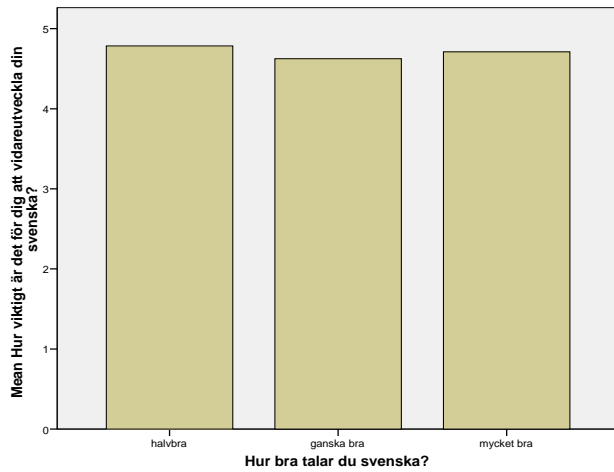
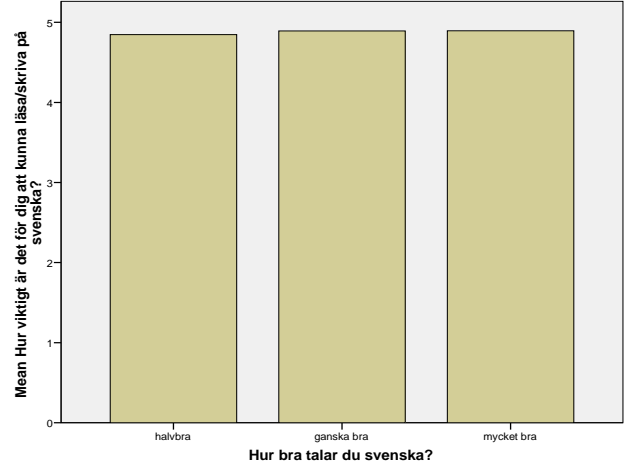
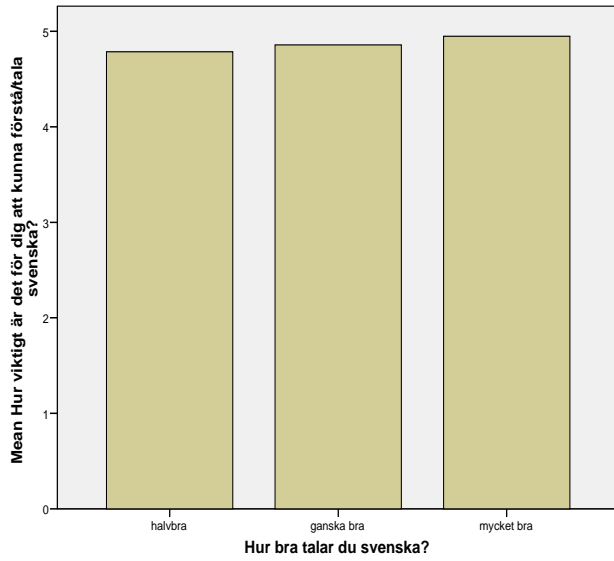

Diagram 9

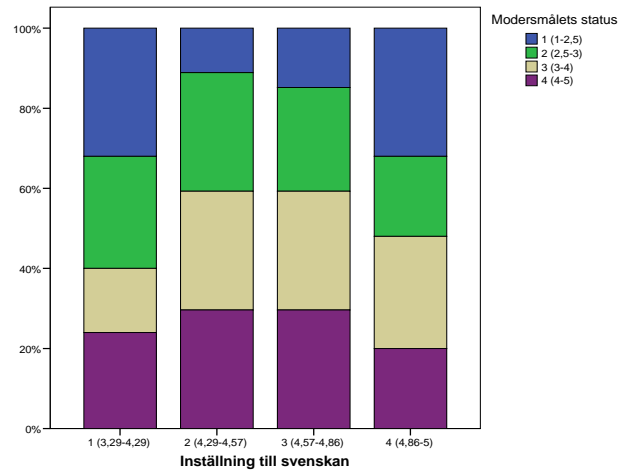
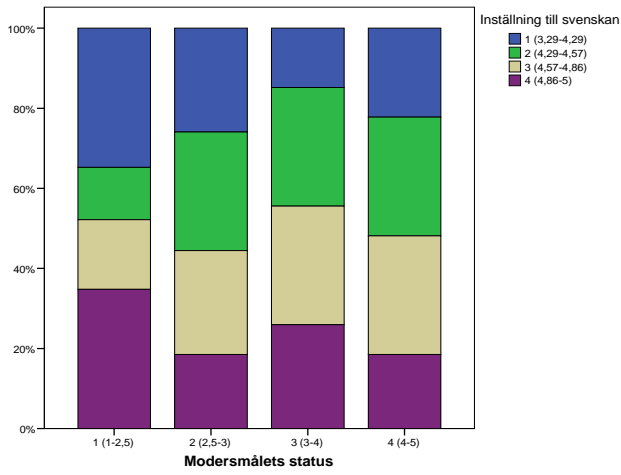
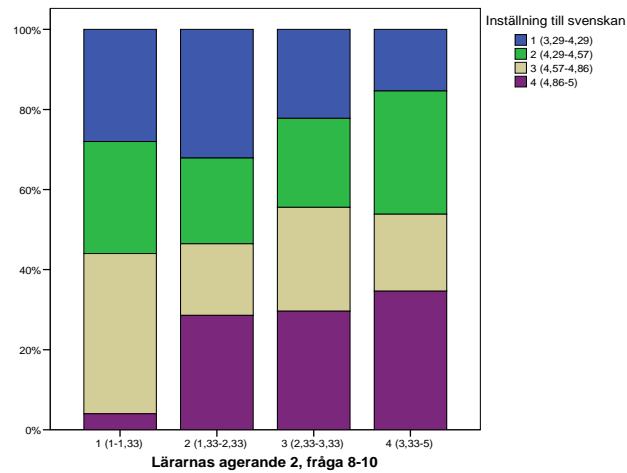
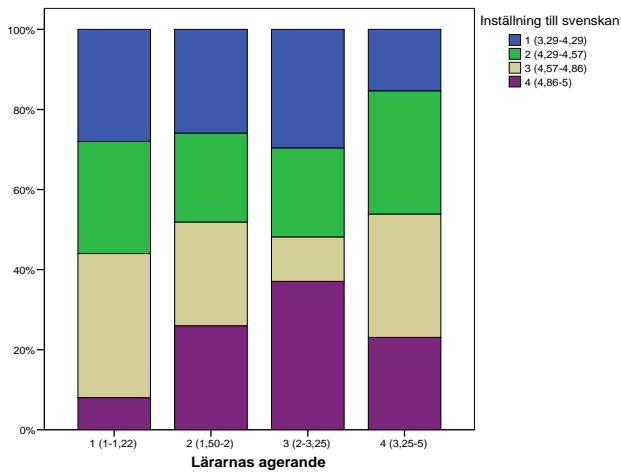
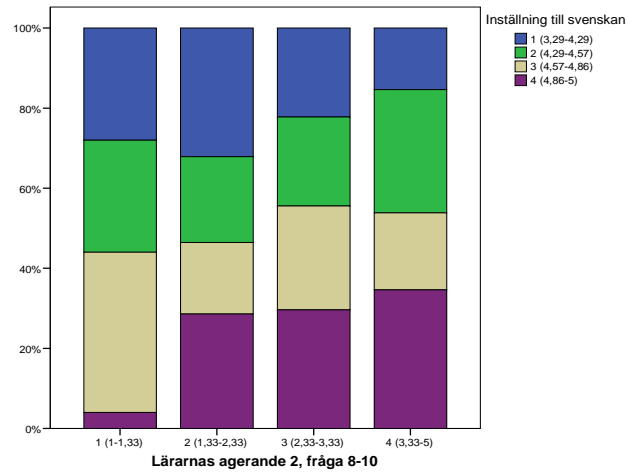
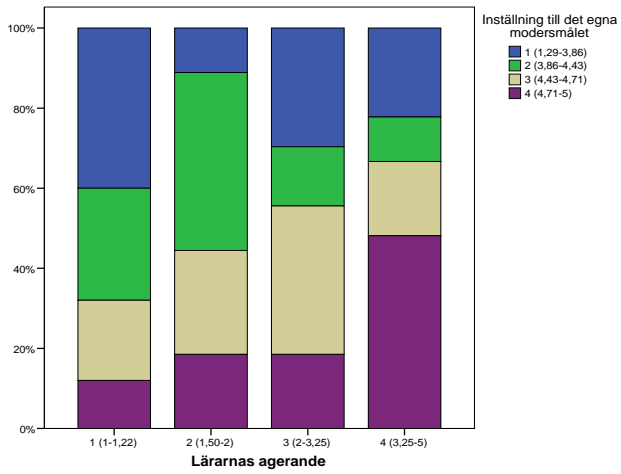

Diagram 10

Bilaga 6

T-test: mellan en kvalitativ och en kvantitativ variabel

Tabell 20

Kön	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
(tjej – kille)									
Modersmålets status	1,703	,195	,394	106	,694	,07279	,18455	-,29310 ,43869	
Elevens inställning till modersmålet	5,254	,024	1,837	105	,069	,25749	,14016	-,31472 ,46031	
Elevens inställning till svenskan	2,251	,137	1,071	104	,287	,08684	,08108	-,07394 ,24763	
Läraernas agerande 2	4,713	,032	,134	108	,894	,02957	,22123	-,40895 ,46810	
			,128	73,157	,899	,02957	,23114	-,43108 ,49023	

Tabell 21

Deltagande i modersmålsund. (ja – nej)	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference
Modersmålets status	,108	,743	1,260	103	,211	,24155	,19170	-,13865 ,62174
Elevens inställning till modersmålet	,519	,473	1,222	65,400	,226	,24155	,19761	-,15306 ,63615
Elevers inställning till svenskan	4,743	,032	3,916	57,164	,000	,57376	,14653	,28036 ,86716
Lärarnas agerande 2	,487	,487	2,196	105	,030	,48340	,22015	,04688 ,91992
			2,223	75,982	,029	,48340	,21747	-,05026 ,91653

Tabell 22

Typ av svenskundervisning	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
(svenska – svenska2)									
Modersmålets status	,661	,418	-,889	95	,376	-,17170	,19307	-,55500	,21160
			-,891	94,986	,375	-,17170	,19262	-,55411	,21071
Elevers inställning till modersmålet	1,894	,172	-2,976	95	,004	-,38101	,12802	-,63517	-,12685
			-2,940	85,339	,004	-,38101	,12960	-,63868	-,12334
Elevers inställning till svenskan	1,638	,204	-,067	94	,947	-,00552	,08290	-,17013	,15909
			-,067	93,482	,947	-,00552	,08270	-,16974	,15870
Läraernas agerande 2	2,616	,109	-2,425	97	,017	-,52987	,21846	-,96345	-,09629
			-2,445	96,694	,016	-,52987	,21671	-,96000	-,09974

Tabell 23

Gymnasieprogram	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference
(Samhäll – SPNV) Modersmålets status	,300	,585	-,955	89	,342	-,24046	,25183	-,74084 ,25991
			-,936	23,409	,359	-,24046	,25689	-,77136 ,29044
Elevers inställning till modersmålet	,184	,669	-1,231	89	,222	-,21276	,17282	-,55615 ,13062
			-1,184	24,907	,247	-,21276	,17966	-,58284 ,15732
Elevers inställning till svenskan	,695	,407	-1,261	88	,210	-,13066	,10358	-,33649 ,07518
			-1,159	22,036	,259	-,13066	,11275	-,36447 ,10316
Lärarens agerande 2	,138	,712	-3,759	91	,000	-1,01991	,27136	-1,55894 -48089
			-3,514	25,867	,002	-1,01991	,29022	-1,61663 -42320

Modersmålets status

Vilken status har ditt språk?

Hur märker du vilken status ditt modersmål har?

Har olika språk olika status? Hur tänker du kring det?

Vilka språk har låg status? Varför?

Vilka språk har hög status? Varför?

Hur påverkar ett språks status de personer som talar detta språk?

Lärarnas agerande

Vad tänker lärarna på den här skolan om ditt modersmål?

Är olika språk olika mycket värda för lärarna?

Hur påverkar lärarnas inställning eleverna?

Elevers inställning till modersmålet/svenskan

Vilket språk är viktigast för dig?

Är olika språk viktiga i olika situationer?

Vad påverkar en persons inställning till sina språk?

Hur tror du eleverna på den här skolan förhåller sig till sina modersmål/svenskan?

Ser det olika ut på olika skolor?